

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 3 26. januarja 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Teritorialna obramba v sistemu SLO

ZAGOTOVILO, DA BOMO PO TITOV POTI NADALJEVALI NAŠ RAZVOJ

str. 4 in 5

Oživljene poti Kokrškega odreda

str. 10

Gre za kulturno dediščino, ki ji v poslanstvu ni enake

str. 7

Treba je spremljati izvajanje zakonodaje

str. 8–9

Ob petnajstletnici izhajanja TV-15, glasila Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, bo v petek, 27. januarja, v Klubu delegatov v Ljubljani, TOVARIŠKI POGOVOR IN SREČANJE.

Sklicujeta ga RO ZZB NOV Slovenije in RO ZRVS Slovenije.

Kokrški odred ima v Dupljah in njeni okolici še posebno mesto, saj je prav iz teh vasi odšlo v Kokrški odred veliko domačinov, med njimi 5. julija 1942. leta tudi člani pevskega zbora »Dupljanski zvon«.

Iz Dupelj je bilo tudi več prvoborcev, ki so sodelovali v vstaji na Gorenjskem že poleti 1941. leta, zato je ni zgolj naključje, da so dali borci Kokrškega odreda organizatorju dosedanjih dveh »Dupljanskih maratonom« pobudo, naj bi letošnji, tretji po vrsti in vsi prihodnji nosili ime »PO POTEH KOKRŠKEGA ODREDA«!

Pred
kongresom
ZZB
NOV
Jugoslavije

Kaj spremeniti v statutu?

Javna razprava o spremembah in dopolnitvah statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije o osnovnem dokumentu te milijonske organizacije, je bila sklenjena konec lanskega leta. To je bil rok, do katerega je bilo treba skleniti javno razpravo, določen na seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 19. maja.

Razprave so vodili v vseh organizacijah zveze borcev. Zdaj, ko je ta veliki posel sklenjen, je že moč govoriti o rezultatih živahnih pogovorov o tem, kaj bi bilo v imenu napredovanja političnega dela, skupaj z drugimi spremembami v družbi, ki so nastale od leta 1974, ko je bil statut ZZB NOV Jugoslavije sprejet, pa vse do današnjega dne, dobro spremeniti.

Ko je imenovana komisija dala statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije v javno razpravo, je opozorila na osnovne vzroke, zaradi katerih je moralo priti do sprememb v statutu. Tako, na primer, meni komisija, da je treba neke rešitve v obstoječem statutu urediti z republiški in pokrajinskimi statuti. Eno od takšnih vprašanj je ustanavljanje aktivov borcev v organizacijah združenega dela, kar je bilo doslej določeno z osmim členom statuta ZZB NOV Jugoslavije. Iz množice vprašanj, ki so bila prepuščena republiškim in pokrajinskim organizacijam, in ki naj bi jih urejevali njihovi statuti, je tudi organiziranje zveze združenj borcev v mestih z več občinami in skupnostmi občin.

V predlogu statuta se točneje in določeneje kaže življenje in delo borcev NOV in borčevskih organizacij v smislu njihove čim večje dejavne prisotnosti, kot tudi organizacijskega in akcijsko-političnega delovanja. To se nanaša na delo članov v borčevskih organizacijah in širše – v socialistični zvezi kot edinstveni vrsti organiziranih socialističnih sil, delovnih ljudi in občanov.

Tako je komisija za pripravo predlogov, sprememb in dopolnitev statuta že dobila predloge, mnenja in priporočila številnih organizacij ZZB NOV in članov te organizacije, pa je zdaj na vrsti razprava o poslanih predlogih.

Prva skupna sej dveh komisij zveznega odbora, ki se ukvarjata s temi organizacijsko-političnimi vprašanji – komisija za pripravo predlogov, sprememb in dopolnitev statuta ter komisija za politična in organizacijska vprašanja – bo 31. januarja 1978 v Kragujevcu. Seja se bo nadaljevala naslednjega dne v Kruševcu.

Kdo je kriv za takšno stanje?

no, saj je bilo organizirano tako, da so partizani prinesli pokvarjeno orožje v vas. Ti so ga odnesli v delavnico. Ti vaščani pa so bili zanesljivi in preizkušeni proletarci.

Se nekaj misli ob koncu tega zapisa:

Najprej bi prosil, če je slučajno še kje kak orožar, da naj sporoči naslov. Obiskal bi ga, da bi mi povedal kaj več o življenju in delu v tej orožarni. Čas hitro teče, borcev nas je vsak dan manj, ni pa še vse zgubljeno, samo – če bomo pohiteli. Veliko govorimo o tradiciji in splošnem ljudskem odporu in veliko smo tudi napravili, lahko pa bi še več! Prihodnjim rodovom čuvarjev pridobitev naše revolucije moramo prenesti čim več izkušenj – saj bi jih, če bi bilo potrebno, lahko še kako koristno uporabili v obrambi naše socialistične skupnosti.

STANISLAV ERJAVEC
Poklukarjeva 57 a
p. Ljubljana

Veliko govorimo o tradiciji in splošnem ljudskem odporu in veliko smo tudi napravili, lahko pa bi še več

Veliko je bilo že izgovorjenih besed, veliko napisane in tudi veliko storjenega za ohranitev zgodovinskih spomenikov iz naše slavne revolucije, vendar še zdaleč ne dovolj; navajam samo dva primera, ki se mi zdita, da bi jih bilo nujno potrebno rešiti in sicer:

Prvič gre za Stare žage! Vem, da ni partizana, ki se je bojeval na Dolenjskem ali v Beli krajini, da ne bi potoval po cesti Podturen–Stare žage–Semič. Stare žage leže v podnožju Kočevskega roga, ob potoku Črmošnjica, ki izvira v Črmošnjicah in teče do Podturna, kjer se izliva v Podturnščico. Potok ima precej padca, kar je omogočilo, da so ob potoku zgradili več mlinov in žag. Trije lastniki so imeli celo lastne turbine za elektriko. Kraj je bil od spomladi leta 1942 do konca vojne osvobojen. Sovražnik je šel tod mimo samo dvakrat in to: Italijani v drugi polovici leta 1942 v znani »roški ofenzivi« in Nemci jeseni leta 1943 (po kapitulaciji Italije) v »nemški ofenzivi«, kakor so jo imenovali na območju Slovenije, ki je bila do tega časa (pod italijansko okupacijo) Ljubljanska pokrajina.

Kakor sem že rekel, je bilo tu več mlinov in žag z elektriko. Prostorji so bili prazni, ker so se nekdanji lastniki Kočevarji preselili na Krško polje, tako – da so bili dani dobri pogoji za ustanavljanje partizanskih delavnic. Tu je bil ekonomat »Ivanov«, usnjarna, čevlarske delavnice in drugo. Ker je bila elektrika neodvisna od napeljave preko od sovražnika kontroliranega ozemlja, so ustanovili tukaj tudi radijsko in druge delavnice. Tu je bil pravi zametek naše znane tovarne »Iskra«!

Ljudje so govorili temu kraju Partizanska republika, drugi Mala Rusija, Nemci pa cestno relacijo Podturen–Stare žage–Semič »Banditen strasse«.

Upravičeno je pred kratkim dejal Murn iz Podturna, upravitelj Baze 20, da so te delavnice za narodnoosvobodilno vojsko pomenile toliko, kakor za Nemčijo Kruppove. »Še celo več, saj so partizani zmagali, Nemci pa ne!

Ob osvoboditvi so premestili delavnice v mesto in tako je ta kraj ostal prazen. Nihče se ni več spomnil na ta kraj, razen tovarne »Iskra«, ki je postavila tam majhno obeležje... Mlini, žage in nekdanje zidavnice pa so prepuščene zobu časa. Vse počasi propada, ostale so samo še ruševine.

Pred nekaj leti so se tam zbrali nekdanji borci ekonomata »Ivanov«. Pridružili so se jim člani krajevnne skupnosti Dolenjske Toplice, ki so predlagali, da je potrebno ta prelepi kraj s tolikšno zgodovinsko vrednostjo ohraniti takšen, kot je bil nekoč. Ker pa bi bila obnova vseh teh prostorov predraga, so predlagali, da naj bi nekaj zidanic in drugih prostorov prodali po primernih cenah borcev in drugim, vendar s pogojem, da bi jih restavrirali v takšnem stanju, kakor so bili med narodnoosvobodilnim bojem. Za to se je prijaviло s pismeno vlogo že več borcev. Tri osebno poznam. Dali so tudi izjavo, da bi napravili na obnovljeni stavbi (na svoje stroške) tudi ploščo, ki bi mimoidoče spominjala na to, kar je bilo v tej stavbi med vojno. Vloge so poslali krajevni skupnosti Dolenjske Toplice, a odgovora ni bilo! Na intervencijo je odgovoril predsednik krajevnne skupnosti in pojasnil, da je sedaj lastnik teh zgradb in zemljišč Staninvest Novo mesto, kamor so vloge tudi odstopili. Od tu pa do danes še ni nobenega odgovora, stavbe pa propadajo. Vem sicer, da so se nekateri odgovorni izgovarjali, da ne vedo, kje bo speljana nova partizanska cesta in podobno. Naj opozorim: sedaj je nova cesta že speljana, zato bi bilo to zadevo sedaj že veliko lažje rešiti.

Toliko o Starih žagah. Samo dobra dva kilometra od Straže pri Novem mestu, kjer je bila zelo močna italijanska posadka, tam na pobočju hriba Ljuben in za vasjo Drganja sela, pa je bila partizanska orožarna! V skrivnem gozdu so imeli lastno barako. Tu so trije partizani popravljali orožje in ga v podzemeljski votlini tudi preizkušali. Zanimivo je to, da čeravno je bila tako blizu vasi in Italijanov, je sovražnik ni nikoli odkril.

Sedaj je tam samo še nekaj razmetanih desk. Z majhnimi sredstvi bi se dalo obnoviti. Vaščani Drganjih sel so ponosni na to, posebno, ker ni prišlo do izdaje. Trije vaščani iz Drganjih sel so vedeli za puškar-

Dolg do padlih v prvi svetovni vojni

Zahvaljujem se za objavo mojega sestavka »Zakaj so se borili slovenski vojaki na Soči v prvi svetovni vojni«, na to objavo sem prejel od dr. Aleksandra Nardina, zdravnika v Šempetru pri Gorici, tole pismo:

»Z velikim zanimanjem sem prebral vaš članek v TV 15, ki nam, »mlajšim«, jasni pojme o padlih Jugoslovanih na danes skoraj pozabljeni Soški fronti. Že več kot dvajset let gledam rušee se zidove vojaških pokopališč iz prve svetovne vojne ter po grobovih padlih vojakov rastoči plevel. Da ne omenjam, da le redkokdaj na dan mrtvih tam zabrli kaka svečka, čeprav se drugje bohotijo v izobilju. Mislim, da smo nečastno pozabili na naš dolg do padlih dedov! Da ne govorim o pieteti – kajti le malo truda ali besed je potrebno, da bi šolski otroci tja ponesli poljsko cvetje. Poleg tega bi se dalo posaditi kako vrbo žalujko in okrasno grmičevje, ker je vsega tega tukaj dovolj. Govorim predvsem o grobovih na našem terenu, v Spodnji Vipavski dolini, mimo katerih se dnevno vozim, ko obiskujem bolnike na domovih. Tako je tudi, če pridem v Borvojevičevo opazovalnico na Vogrskem št. 138, ki je še vedno obljudena. To potrjuje, da je še dovolj spominov na prvo svetovno vojno. Na drugi strani pa se na italijanski strani bohotijo mavzoleji, grobnice itd. Pa še na Tolminskem so jo svojim padlim vojakom postavili Italijani!?

dr. ERVIN MEJAK,
Celje, Prežihova 4

Pismo

Vem, da se odpoved enega naročnika TV-15 ne bi posebno poznala! Kljub temu bi rad povedal, da sem imel ta namen. Ko pa sem 22. decembra lani prejel borčevsko glasilo in iz rezultatov anket videl, da imam glede rubrike »imeli smo ljudi« precej somišljenikov (tu mislim na ponovno uvrstitev fotografij!), sem se premislil. Posebno še potem, ko sem videl, da ste prisluhnili prošnjam bralcev! Morda bi mimogrede navrgel, da bi si želel več sestavkov o sodobni vojaški tehniki, primerjavi vojaških sil po svetu, o vojnih žariščih, ki jih ni malo in podobnega... Še in še je zanimivosti, o katerih se ne piše. Sicer pa je TV-15 v redu, le reklam je preveč in tudi malo več humorja ne bi škodilo.

S tovariškimi pozdravi!

TONE SVETE
Blejska 1
p. Lesce

Je ime Viktorja Krča še na spomeniku?

Odmev na »Dodatno pojasnilo«, 38. številka TV-15

V TV-15 ste med utrinki in odmevi objavili sestavek Franceta Smarke o tem, da je med padlimi borci in žrtvami, ki so dali svoja življenja za svobodo in nekatere imena so vklesana v spomenik na Cviblu pri Žužemberku in spomenik na Jezerskem, tudi ime Viktorja Krča, ki je svojo dejavnost usmeril proti narodnoosvobodilnemu boju. Ogorčeni smo bili, ko smo videli, kaj se dogaja na avstrijskem Koroškem s spomeniki padlih borcev narodnoosvobodilnega boja, sedaj se pa še pri nas dogajajo podobne stvari.

Pa me zanima, če je ime Viktorja Krča že zbrisano s spomenikov narodnoosvobodilnega boja.

FILIP KUMER
Podklanec 8
p. Dravograd

»Neokusno, osladno in kičasto«

Odmev na polemiko v »Komunistu«, 45. in 48. številka

Ob polemiki okoli »diamantnih«, »platinastih« in večkrat »zlatih« bratov Avsenik mi ne da miru eno samo samcato vprašanje. Namreč: pod kakšnim nazivom nastopajo v tujini? Kot je meni znano, jih na avstrijski televiziji propagirajo v glavnem pod imenom »Original Oberkreiner«. Šele nato in nekam sramežljivo povedo, da je to »Ansambel bratov Avsenik«, pri tem pa dosledno zamolčijo njihovo domovino. Nič bolje ni bilo leta poprej, ko so Avseniki zabavali Nemce v silvestrski noči in je njihov program prenašal tudi ORF. Mar so si oni izbrali tak naziv? Če ne, zakaj niso zahtevali spremembe naziva? Mar smo Slovenci preneznatni, da bi nas lahko omenili v nazivu »Originalni slovenski kvartet«? Za koga delajo kot »Oberkreinerji« reklamo? Za Slovenijo in Gorenjsko gotovo ne! Oberkreina ni na zemljevidu. (Če je, je na onih še iz Hitlerjevih časov!)

Tako propagiranje ni ostalo brez posledic. Zasledili smo jih v oddajah ORF. Pred meseci, ko so predstavljali avstrijske pokrajine, se je ob prikazovanju »njihovega« sveta pod Karavankami oglasila Avsenikova »Prelepa Gorenjska«, ki jo je neki ansambel igral in mrmraje pel. Drugič spet, tega še ni tako davno, so v neki javni oddaji nastopili avstrijski odlični imitatorji, ki so Avsenikovo polko »zaigrali« pod nazivom »avstrijske melodije«. Tako so jo napovedali. Nisem pa zasledila, da bi Avseniki zaradi tega protestirali. Ali pa so?

Pa še to. Mogoče so Cankarjeve besede, ki jih je položil v usta Jermanu: »... hlapčuj, pa boš napojen in nasičen in postelja ti bo poslana...« še zmeraj aktualna.

Morda bi bilo bolje, če bi se znebili vzdevka »Oberkreinerji«, saj tako vse preveč spominjajo na čase, ki jih v Begunjah ne bodo nikoli pozabili.

HIJACINTA CAFNIK-BEBA
Maribor, Prešernova 26

Ob 15-letnici izhajanja TV-15

Mitja Ribičič

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV - POLITIČNA SILA V SISTEMU SOCIALISTIČNEGA SAMOUPRAVLJANJA

V šestdesetih letih, prav v tistih časih, ko se je rodil pred petnajstimi leti izvirni slovenski tehnik TV-15, smo v jugoslovanski družbi vodili veliko bitko za preboj socialističnega samoupravljanja na vsa področja gospodarskega in duhovnega življenja naših narodov in delovnih ljudi. Takrat sem ob neki priložnosti zapisal misel, da je moč samoupravljanje primerjati z narodnoosvobodilno borbo, s partizanskim bojem proti okupatorju in za svobodno, svetlo perspektivo v boju porojene in ustvarjene ljudske države. Srečal me je prijatelj – partizan in podvomil v tako shematsko enačenje dveh etap naše revolucije, katere prvi, oboroženi del predstavlja enkratno in neponovljivo zgodovinsko dejanje slovenskega in jugoslovanskega narodov ter izhodišče in temelj, na katerem smo gradili v razdobju po njem. Naj bo ta zgradba še tako mogočna, lepa in v nebo stremeča, je dejal, njeni granitni temelji so bili ustvarjeni z bojem in žrtvami partizanov in tega boja po razsežnosti in globini, po izvirnosti in težavnosti, po trpljenju in veličini, patriotizmu in človečnosti ne moremo in ne smemo primerjati z nobenim dejanjem ne iz pretekle zgodovine slovenskega naroda ne s posamičnimi obdobji naše graditve po partizanski zmagi.

Strinjal sem se s pomisleki prijatelja, saj je tudi v meni kot v srcu vsakega partizana ohranjena podoba štiriletnega narodnoosvobodilnega boja, čista in pristna, kot najlepše in neponovljivo

doživetje, kot najvišja ljudska, moralna in humana vrednota. Vendar menim tudi, da te veličine v ničemer ne zmanjša primerjanje našega boja s preteklimi, na primer s stoletja trajajočimi kmečkimi upori, saj je revolucija tudi vznikla iz narodnostnih, kulturnih, socialnih gibanj našega ljudstva. Prav tako se kar ponujajo primerjave, z velikim Oktobrom, z drugimi proletarskimi revolucijami, z boji in upori narodov po svetu. Toda veličina jugoslovanske revolucije ni le v tem, da je to bilo prvo narodnoosvobodilno gibanje v Evropi, na čelu katerega niso stali meščanski krogi, temveč delavski razred v zvezi s kmeti in demokratično inteligenco in v katerem je ljudstvo samo razvijalo svojo osvobodilno in revolucionarno vojaško moč, pač pa tudi v tem, da se revolucija ni ustavila s partizansko zmago, s politično, gospodarsko in socialno krepitvijo države in ljudske oblasti v njej, z obrambo naših pridobitev pred vmešavanjem Vzhoda in Zapada, z graditvijo sodobne ljudske vojske, milice in družbene samozastite. Ni se končala le s krepitvijo v revoluciji ustvarjene ljudske države. V smislu Kosovelovih besed, da »dokler zmaguje sila, nismo še zmagali«, je Komunistična partija Jugoslavije obenem s prevzemanjem oblasti in odgovornosti za vodilno vlogo delavskega razreda pričela s postopnim prenosom te oblasti na delavski razred sam, na ljudstvo samo.

Najtežje in najbolj občutljivo obdobje delovanja stranke, je za-

pisal Gramsci (1920), je obdobje njenega pozitivnega delovanja, ko postane komunistična partija orodje in zgodovinska oblika notranje osvoboditve, s katero se delavec iz izvrševalca spremeni v pobudnika, iz množice v voditelja, iz roke v roko gane in voljo. V tem četrtem stoletju trajajočem porajanju in ustvarjanju socialističnega samoupravljanja je nastala v naši družbi nova sila, moč samopravno združenih in demokratično organiziranih delavcev in vseh delovnih ljudi, ki jim je naš politični sistem dal v roke ključ vseh kašč z ustvarjenimi dobrinami ter neodtujljivo delegatsko pravico do delitve dohodka in do svobodne menjave dela v družbeni lastnini z družbenimi dejavnostmi. Tako so se z novo ustavo, z zakonom o združenem delu in delegatskimi skupščinami postopno ustvarjale razmere, v katerih je vsak naš delovni človek, krajan in občan vse bolj postajal svoje sreče kovač, spajajoč svoje življenjske in delovne interese z

interesi in perspektivami svoje tovarne, svojega kraja, občine, naroda in vsejugoslovanske skupnosti narodov.

To silno množično gibanje za samoupravljanje je sprožilo silen plaz ljudskih pobud na vseh področjih graditve in ustvarjanja. V nekaj letih smo spremenili podobo naših mest in vasi, še bolj pa način življenja in dela ter miselnost ljudi. Ali ni v tem gibanju mnogo podobnega, kar smo doživljali v času NOB, ko so preprosti delavci, fantje in študenti postajali organizatorji partizanskega boja, OF in narodnoosvobodilnih odborov? V tem trenutku je po vsej Jugoslaviji odprtih skoraj trideset tisoč velikih in manjših gradilišč; silen je razmah graditve novih šol, kulturnih domov in stanovanj s samopriskrbi občanov, v najmanjši krajevni skupnosti ali temeljni organizaciji združenega dela se ljudje združujejo in načrtujejo. Na listah socialistične zveze je v naši republiki dela vpisanih četrto milijona kandidatov za delegatske

funkcije v skupščinah; delovni ljudje izpričujejo ob različnih elementarnih nesrečah in stiskah svojo solidarnostno pomoč in tovarništvo, ne glede na to, kateri kraj, narod ali republika je ujma prizadela. Vse te sestavine današnjega samopravnega gibanja vsiljujejo znova primerjanje z NOB, z akcijami naše slavne predhodnice Osvobodilne fronte, pa čeprav so bile okoliščine za boj in žrtvovanje takrat tisočkrat težje in usodnejše za posameznika in narod. In prav zato, ker so bile takšne, se tudi danes pri vsakodnevnem delu in naporu radi vračamo nazaj k programskemu manifestu KPS na Čebinah, k prihodu Tita na vodstvo partije in države, k drugim jubilejnim obletnicam prelomnih dogodkov pred vojno, v NOB in izgradnji Jugoslavije. Ni slučajno, da so vsa ta slavlja naše zgodovine tako množično obiskana. V največji zimi, mrazu in snegu se je januarja letos tisoče starih in mladih ljudi udeležilo svečanosti ob obletnici smrti pohorskega bataljona v njegovem poslednjem taborišču na Osankarici. Vse to dokazuje, da še nikoli ni bil odnos našega ljudstva in mladega rodu do NOB spoštljivejši, pa tudi še nikoli ni bil odnos borcev, partizanov in bivših aktivistov do današnje stvarnosti pozitivnejši in aktivnejši, kot je to danes.

Člani zveze združenj borcev in zveze rezervnih vojaških starešin so danes znotraj našega temeljnega političnega aktiva in znotraj socialistične zveze na terenu dinamična, ustvarjalna silnica za

najrazličnejše pobude, za gospodarske, socialne, kulturne, komunalne akcije, razpise referendumov, samopriskrbo, posojil in druge aktivnosti krajanov in delavcev.

Ceprav je borcev vse manj na operativnih, upravnih in drugih poslovednih funkcijah, so vse bolj prisotni kot posamezniki in organizacija vseh posod, kjer je treba začeti ali izpeljati pobude, ki odpirajo perspektive za razvoj določenega kraja, še posebej tam, kjer je ljudi neprijazna zgodovina prikrajšala za gospodarski in kulturni napredek. Tako ni slučajno, da se je kljub letom, ki neizprosno terjajo svoj davek, povečalo število imen naših borcev za družbene funkcije v naslednjem mandatnem razdobju delegatskih skupščin. To pomeni, da je zveza združenj borcev našla svoje mesto, svojo aktivno politično in borbeno vlogo v naši današnji revolucionarni stvarnosti, čeprav so jo hotele liberalistične in tehnokratske sile potisniti v okvire zaprte stanovske in socialne institucije in čeprav so jo dogmatske birokratske sile hotele izkoristiti za nekaj avantgardistični in monopolistični položaj v družbi. Borci so se uprli vsem tem težnjam in skrajnostim, ostali in postali so resna politična sila v našem sistemu socialističnega samoupravljanja, povezani z ljudmi prek svojih delegatov in neposredno.

To pa je po mojem velika pridobitev našega boja in naše revolucije – ne le v tem smislu, da revolucionarno izročilo prehaja iz rodu v rod, da ga osvaja mlade generacije revolucionarjev kot svoj življenjski smoter in odgovornost, pač pa tudi v tem, da je generacija borcev, partizanov in aktivistov OF v tem našem današnjem boju za samopravne pravice delovnih ljudi po svojih izkušnjah in moralni trdnosti, ki je vse večja kljub usihajočim močem, prisotna, povezana z današnjimi interesi ljudi, z eno besedo napredna in mlada.

☆

Prepričan, da je TV-15 in ves partizanski tisk dal pomemben prispevek takemu političnemu stanju med borci in njihovi vlogi v Socialistični republiki Sloveniji, čestitam uredništvu in novinarjem te dni v imenu Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije petnajstletnico z željo za novimi uspehi v širjenju plemenitih smotrov revolucije in narodnoosvobodilne borbe.

Ljubljana, 24. 1. 1978

Zagotovilo, da Titovi poti nad naš razvoj

Teritorialna obramba v sistemu splošnega ljudskega odpora je bila tema pogovora, ki smo ga imeli s predstavniki republiškega štaba za teritorialno obrambo SR Slovenije 20. januarja letos

V sistemu splošnega ljudskega odpora predstavlja oborožen boj osnovno obliko zoperstavljanja nasprotniku. S tem računajo vse države in zaradi tega pripravljajo ter organizirajo oborožene sile. Seveda pa lahko trdimo, da bi bil brez drugih oblik odpora oborožen boj v sodobni vojni neučinkovit in nemogoč. Zaradi tega naš sistem obrambe zajema vse oblike boja in odpora v enotno celoto skupaj z oboroženim bojem.

Teritorialna obramba je del enotnih oboroženih sil SFRJ, sestavljajo pa jo enote, štabi in ustanove, ki jih ustanavljajo republike, pokrajine in občine. Teritorialna obramba je množična vojna, organizacija katere zajema različne vrste oboroženih enot ter njihovih štabov in ustanov na ozemlju SFRJ, ki niso v sestavi JLA.

VPRAŠANJE: Prvi zakon o SLO je bil sprejet leta 1971. Leta 1976 je bil sprejet novi zakon, razumljivo, da veliko popolnejši. Verjetno je v obdobju petih let naredila tudi

teritorialna obramba v Sloveniji velik korak naprej?

Komandant teritorialne obrambe Slovenije – generalpolkovnik Branko Jerkič

»Razumljivo, da sta zakona o SLO in družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah, ki ju je skupščina SR Slovenije sprejela leta 1976, veliko popolnejša od zakona.

Osnovna prednost novega zakona o LO je v tem, da se je dejavnost na področju LO približala samoupravnim organiziranosti naše družbe. Tej samoupravni organiziranosti naše družbe pa smo prilagodili tudi teritorialno obrambo. Z njo smo prodrl v bazo. Svoje mesto je dobila v odborih za SLO in DSZ v krajevnih skupnostih in organizacijah ZD. V tem obdobju razvoja teritorialne obrambe smo organizirali v vseh občinah štabe TO. Seveda so s tem skupščine občin sprejele veliko večje obveznosti. Neposredno so odgovorne za usposabljanje štabov in enot TO, za njihovo organiziranost, opremljenost in bojno pripravljenost.

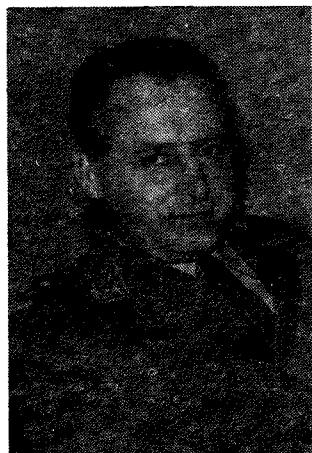
S tem, ko smo prodrl v krajevno skupnost, ko smo postavili organizacijo TO v občinah, so se pojavili številni dejavniki vključeni v priprave na SLO, ki se nenehno razvijajo tudi s področjem oboroženih sil. Podružbljanje splošnega ljudskega odpora je dobilo tako novo razsežnost, prodrlo je na področje, ki je bilo nekoč izključna domena policijskih struktur v Jugoslovanski ljudski armadi.

Razvoj teritorialne obrambe in uspehi, ki smo jih v zadnjem obdobju dosegli so potrdile pravilnosti naše usmeritve in novosti, ki smo jih vnesli v novi zakon o ljudski obrambi v SR Sloveniji.

VPRAŠANJE: V kolikšni meri je razvoj političnih in samoupravnih odnosov v Sloveniji omogočal hitrejši, temeljitejši in vsestranski razvoj teritorialne obrambe?

Tone KRAŠEVEC

»General Jerkič je uvodoma poudaril, da je bil razvoj TO Slovenije neposredno povezan s celotnim razvojem

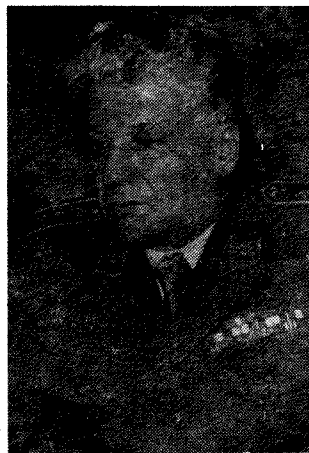

Branko Jerkič, generalpolkovnik – komandant TO Slovenije

družbenoekonomskih odnosov v Sloveniji in Jugoslaviji, seveda tudi z razvojem samoupravnih socialističnih odnosov v tem zadnjem obdobju. To pa pomeni, da je bil razvoj TO neposredno – povezan z aktivnostjo družbenopolitičnih organizacij, s celotno samoupravno preosnovno in razvojem naše družbe. Predvsem pa velja poudariti vlogo, ki jo je na tem področju odigrala ZKJ po 21. seji predsedstva CK ZKJ in 29. seji CK ZK Slovenije. V zadnjem obdobju je tudi na področju kadrovanja v teritorialni obrambi občuten vpliv družbenopolitičnih dejavnikov. Pri tem pa je treba poudariti vlogo svetov za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito pri skupščinah občin, v katerih se dejansko najodgovornejši posamezniki v občini. Imajo zelo pomembno vlogo pri razvoju TO in pri celotnem razvoju ljudskega odpora na svojem območju.

Posebej velja poudariti sodelovanje teritorialne obrambe z Zvezo socialistične mladine Slovenije. Na področju vključevanja mladine, predvsem tiste, ki še ni odslužila vojaškega roka in mladink, ki sploh niso obvezne služiti vojaški rok, so bili doseženi v zadnjih letih precejšnji uspehi. Več tisoč mladink je vključenih v enote TO, kot enakovredni borci na različnih dolžnostih. Med temi je več kot 40 odstotkov ženske mladine – mladink prostovoljk. To pa je dokaz, da moramo na tem področju narediti še naslednje korake.

Seveda je sodelovanje tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami (SZDL, zvezo sindikatov, zvezo borcev, ZRVS...) na zelo visoki ravni. Rezultati, doseženi v teritorialni obrambi, so tudi rezultat prizadevanj družbenopolitičnih organizacij, svetov za LO, skratka masovnega podružbljanja SLO. Ugotovimo lahko, da je vpliv delovnih ljudi na ljudsko obrambo in na teritorialno

Rado Jakin, polkovnik

obrambo vse večji. To pa je tudi smer pri uresničitvi ustave, uresničitvi zakona o združenem delu in seveda tudi zakona o SLO in družbeni samozaščiti.

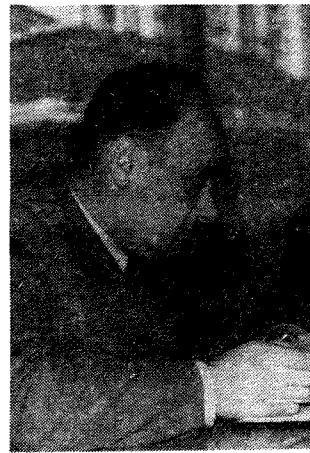
VPRAŠANJE: Zdi se, da je zanimanje mladine za vključevanje v enote teritorialne obrambe, zelo veliko, da se ta akcija uspešno odvija v vseh občinah na območju SR Slovenije. So pri vključevanju mladih prostovoljcev v TO kakšne ovire?

Podpolkovnik Matevž MARINKO

»Z vključevanjem mladih prostovoljcev v enote TO smo praktično pristopili pred približno tremi leti. Naša želja je bila, da bi mlade ljudi pripravili na oborožen odpor v morebitni ljudski obrambni vojni. Znano je, da je bilo vključenih v enote NOV največje število mladink: leta 1945 je bila srednja starost v partizanskih enotah 20, oziroma 22 let. Tudi komandanti enot in divizijski poveljniki so bili zelo mladi ljudje.

Izkušnje iz NOB so v enotah in štabih teritorialne obrambe, sestavni del naše celotne politične aktivnosti. Zavedamo se, da so visoka zavest, morala, patriotizem, tovarištvo, bojna izurjenost, v največji meri vplivali na uspešno prenašanje vseh naporov v vojni. V našem celotnem družbenopolitičnem delu je nadaljevanje tradicij NOB nenehno prisotno. V enotah teritorialne obrambe se pogosto srečujemo z borci

NOV, izkušenimi komandanti, narodnimi heroji. Srečujemo se ob tabornih ognjih, v krajih, znanih iz NOB, na poteh enot NOV in aktivistov Osvobodilne fronte, ki se jih udeležujejo mladinci prostovoljci iz enot TO, organizirani v pohodne enote. Izkušnje iz NOB so v našem delu stalno prisotne, dodani pa so jim dosežki s področja sodobne vojaške znanosti in tehnike.

Rihard Gerbec, podpolkovnik

Kdo je lahko mlad. prstovoljec v enoti TO? Omejitev ni! Član teh enot je lahko zdrav mladinec – mladinka, ki dopolni 17 let starosti. Za vstop v TO jih po pravilu predlaga organizacija ZSMS. V dogovoru z občinskimi štabi se organizira njihova vzgoja, ki traja nekaj dni in ji sledi slavnostni sprejem v enote teritorialne obrambe. Tu se vključijo v nadaljnje delo, ki ga po načrtu izvajajo enote TO.

Brez dvoma so mladi prstovoljci v enotah TO izredno pomembne dejavnike v krepitvi moralnopolitičnega stanja enot in v obrambnih aktivnostih v krajevnih skupnostih. Vključujejo se v razne pohodne enote, vključujejo se v obrambne krožke po šolah, sodelujejo v obrambnih dnevih in na številnih proslavah.

V največjem številu se vključuje v prstovoljne enote teritorialne obrambe srednješolska mladina, ki ji sledi delavska in kmečka ter študentska. Seveda je veliko odvisno od aktivnosti posameznih občinskih konferenc ZSMS, občinskih štabov TO in drugih organizacij na terenu.

VPRAŠANJE: Ali je ženskam, ki so razbremenjene obveznosti za usposabljanje v oboroženem boju, narejena s tem usluga ali gre pri tem za napako v sistemu našega SLO?

Tone KRAŠEVEC

»V enote teritorialne obrambe imamo vključenih nekaj tisoč žensk. Od tega

števila je večji del mladink prostovoljk, nekaj pa je tudi vojaških obveznic. To so začetni uspehi pri vključevanju žena v oborožene enote TO. naš cilj pa mora biti enakopravno vključevanje delovnih ljudi ne glede na spol v enote TO – in usposabljanje za oboroženi boj.

Vzrok, zakaj ni v enote TO vključenih več žensk je predvsem v tem: ženske niso obvezne služiti ka-

Matevž Marinko, podpolkovnik

drovskega roka v JLA in se zaradi tega v miru tudi ne razporejajo v enote teritorialne obrambe (razen v posebnih primerih). Za vse moške, od 17. leta dalje, vodimo v občinah evidenco; za ženske pa ne. Tudi če je ženska vojaška obveznica, ni vedno obvezna izvrševati nalog v okviru oboroženih sil (če imajo majhne otroke, če so noseče, bolne...). To, da premalo vključujemo ženske v oborožene sile, je pa tudi odraz nekaterega razmer, ki so prisotne v naši družbi: nimamo dovolj vrtcev pa tudi ne dovolj obratov družbene prehrane. In vendar se postavlja vprašanje, kako zagotoviti, da bomo ženske v večjem številu vključevali v oborožene sile. Mislim, da je naš pristop v TO, da mladinke prostovoljke usposabljammo za oborožen boj, ne da bi bile vojaške obveznice, eden od pristopov.

VPRAŠANJE: Tudi ženska med NOB ni bila samo partizanska mati, bolničarka, učiteljica...

Podpolkovnik Matevž MARINKO

»S tem se popolnoma strinjam. Izkušnje iz NOB dokazujejo, da so ženske izredno uspešno izvrševale številne naloge v enotah NOV in partizanskih odredov širom Jugoslavije. Na prvem zasedanju AFŽ v Bosanskem Petrovcu 5. 12. 1942 je tovariš Tito rekel, da je ponosen, da se nahaja na čelu vojske, kateri je tako veliko število žensk. Lahko rečem, da so

bomo po aljevali

Posebej je treba poudariti, da je sodelovanje med teritorialno obrambo in Jugoslovansko ljudsko armado na izredno visoki ravni.

Komandanti in komandirji enot TO so mladi ljudje, predani našemu samoupravnemu socialističnemu razvoju, naši politiki neuvrščenosti, predani principom, ki jih je postavila ustava. Prav to pa pomeni zagotovilo za nadaljevanje vsega, za kar so se borili partizani in aktivisti med našim narodnoosvobodilnim bojem, za kar je bilo potrebnih toliko žrtev. To je zagotovilo, da bomo po Titovi poti nadaljevali naš razvoj.

ženske po svojem heroizmu, po svoji vztrajnosti v tem boju bile in so na prvem mestu in v prvih vrstah. Našim narodom Jugoslavije je v čast, da imajo take hčere.

Mislim, da pri vključevanju žensk v enote TO nismo naredili toliko, kot na področju vključevanja mladine, med katerimi pa je vendarle 40 odstotkov žensk. Moramo pa se zavedati, da je veliko naših žensk že v eno-

ške obveznosti skušal tudi pri ženskah rešiti to vprašanje. Postavil je določilo o vojaški obveznosti žensk, ki so sposobne za vojaško službo, od 19. do 40. leta starosti, oziroma ženskih rezervnih vojaških starešin do 50. leta starosti. Jugoslovanska ljudska armada predvideva za razpored v svoje enote le tiste ženske, ki predstavljajo neke vrste strokovnjakinj. Na vojaške vaje se v JLA ženske

Naše sodelovanje poteka predvsem v enotnem načrtovanju in izvajanju vojaško-strokovnega pouka rezervnih vojaških starešin in na področju marksistično-ideološkopolitičnega izobraževanja članov ZRVS.

Teritorialna obramba pa je tudi tesno povezana z ostalimi obrambnimi strukturami v naši družbi, v katerih pa se v velikem številu nahajajo

Po organizacijski obliki izvajamo vzgojo vojakov in enot TO v učnih centrih in v občinskih štabih teritorialne obrambe. V SR Sloveniji imamo v vseh pokrajinah učne centre. V njih je organizirana vzgoja pripadnikov TO, ki se po začrtanem programu občasno vključujejo v to aktivnost.

Poleg tega uporabljamo pri vzgoji še oblike preverjanj mobilizacije in bojne pripravljenosti, udeležujemo pa se tudi raznih združenih taktičnih vaj. Vzgoja v TO je pravzaprav nekakšna kondicijska vzgoja, ker so imeli vsi ti vojaki osnovno vzgojo že v JLA.

Vzgoja starešin in poveljstev poteka na osnovi individualnega učenja (prebiranja literature), predavanj, seminarjev, tečajev in na osnovi taktične vzgoje. Sem sodijo poveljniška potovanja, skupinske vaje, štabne in vodstvene štabne vaje ter kot najvišja oblika - združene taktične vaje. V našem delu si prizadevamo zagotoviti visoko raven pouka in vzgoje.

VPRAŠANJE: Iz zakona o ljudski obrambi povezano s TO, izhaja vrsta obveznosti, ki naj bi jih imele posamezne krajevne skupnosti in skupščine občin. Kako je rešeno materialno vprašanje s tem v zvezi?

Podpolkovnik Rihard GERBEC

»Brez dvoma so materialne priprave teritorialne obrambe, kot komponente oboroženih sil, izredno pomembne za vodenje oboroženega odpora. Gre za zagotovitev bojnih sredstev (oborožitev, strelivo in podobno) in tudi nebojnih sredstev (gorivo, mazivo, prehrana, obleka, obutev, sanitetna oskrba, oskrba z vodo...). V zakonu o LO in uredbah z zakonsko močjo je bilo določeno, da so materialne priprave TO v pristojnosti družbenopolitičnih skupnosti. Ob tem pa je dal novi

zakon o LO krajevni skupnosti pomembno vlogo, saj imajo sedaj te celo vrsto obveznosti in pristojnosti. V pogledu zagotovitve nebojnih sredstev je TO v glavnem kot porabnik. Obveznost zagotovitve le-teh je prenešana na krajevne skupnosti. Seveda pa imajo različne krajevne skupnosti različne naloge v zvezi z zagotovitvijo nebojnih sredstev (funkcija ustanov partizanske baze: skladišč, delavnic...).

Letos smo imeli vrsto vaj, kjer smo vse te določbe zakona o ljudski obrambi upoštevali.

Poudaril sem že, da morajo naloge, ki izhajajo iz materialne zagotovitve za nebojni sredstva, načrtovati in reševati družbenopolitične skupnosti, da pa so štabi TO v občinah in krajevnih skupnostih samo dejavniki, ki usklajujejo rešitve skupščin občin, njihovih svetov za LO in DSZ ter svetov krajevnih skupnosti. Vse te priprave pa morajo zajeti tudi preskrbo prebivalstva.

VPRAŠANJE: Ali vpliva ekonomski položaj občine ali krajevne skupnosti na priprave teritorialnih enot?

Podpolkovnik Rihard GERBEC

»Iz izkušenj lahko povem, da ne. So primeri občin, ki sodijo v skupino nerazvitih pa so dosegli v opremljanju enot TO celo večje uspehe, kot občine v boljšem ekonomskem položaju. V zvezi s financiranjem vseh obrambnih priprav sta dva vira: proračunska sredstva in sredstva iz združenega dela. Vsa vprašanja v zvezi s kadrovsko, materialno-tehnično oskrbo in vzgojo teritorialnih enot se razrešujejo na nivoju občin. Pri tem pa imajo, zlasti s podružbljanjem obrambe, vse večji pomen tudi krajevne skupnosti - njihovi sveti, odbori za LO in DSZ ter štabi TO. Pri tem velja poudariti, da tudi številne organizacije

združenega dela, na podlagi sprejetih samoupravnih sporazumov, z vso odgovornostjo pomembno prispevajo v zagotavljanju potreb za enote in štabe TO.

VPRAŠANJE: S specialno vojno in psihološkimi pritiski je soočen praktično ves svet. Tudi Jugoslavija je predmet najrazličnejših oblik tovrstne propagande, še posebno zaradi njene dosledne politike v mednarodnih odnosih, zaradi njene neuvrščenosti, zaradi neodvisnega razvoja samoupravnih socialističnih odnosov, zaradi politike enakopravnega sodelovanja v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju in seveda tudi zaradi vloge predsednika Tita, ki jo ima v gibanju neuvrščenih. Kako je to dejstvo upoštevano pri vzgoji v teritorialni obrambi?

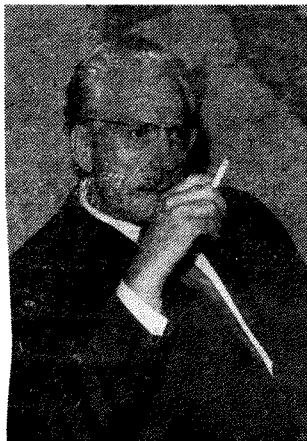
Tone KRAŠEVEC

»V teritorialni obrambi se vsega tega zavedamo. V našem vzgojnem procesu skušamo pripadnikom TO prikazati vzroke za takšno psihološko propagandno aktivnost zunaj naših meja pa tudi nekaterih poskusov znotraj našega ozemlja, ki so seveda povezani z zunanjimi faktorji. Lahko trdimo, da vsa ta psihološka propagandna aktivnost ne vpliva na moralnopolitično trdnost enot teritorialne obrambe. Je pa seveda naloga nas vseh, da krepimo našo zavest, razvijamo idejnopolitično enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije, da se borimo za ustavni položaj delovnega človeka v naši družbi in če bomo na teh področjih močni, bomo lahko tudi v bodoče in v morebitni splošni ljudski obrambi vojni uspešno nastopali proti najrazličnejšim oblikam specialne vojne in psihološke propagande.

Pogovor vodil in zabeležil
SILVO TERŠEK

Tone Kraševac

Albin Šibenik, rez. polkovnik

Bogomir Stibilj, polkovnik

tah civilne zaščite in v drugih obrambnih strukturah. Ženske imajo odgovorne dolžnosti in krajevnih skupnostih in tudi v štabih za teritorialno obrambo, nekaj pa jih je že tudi na raznih oficirskih dolžnostih. Naša nadaljnja prizadevanja bi morala biti usmerjena k temu, da na področju vključevanja žensk v enote TO storimo korak naprej.

Podpolkovnik Rihard GERBEC

»V primeru vojne bi bile ženske postavljene v isti položaj kot moški. Kar zadeva pridobivanja vojaških veščin smo moški privilegirani; to znanje pridobimo v 11, 12 ali 15 mesečnem urjenju v JLA in ga kasneje v rezervni sestavi še krepimo. Ne navsezadnje pa se morajo ženske v primeru vojne masovno vključiti v oboroženi odpor - ostanejo pa prikrajšane za to znanje. Slednje lahko botruje večjim žrtvam!«

Tone KRAŠEVEC

V eventualnem oboroženem boju pa bo poleg osnovnih nalog, ki se bodo postavljale pred teritorialce-vojake zagotovo tudi veliko odgovornih dolžnosti, ki bi jih prav tako uspešno kot moški lahko izvajale tudi žene. Pri tem mislimo na obveščevalno dejavnost, politično delo, oskrbo enot in ranjencev ter številne druge naloge. Za tako delo pa je potrebna strokovna usposobljenost že v miru.

Rez. polkovnik Albin ŠIBENIK

»Rad bi poudaril, da je zakon od načela splošne voja-

sploh ne vpokličejo kot rezervne obveznice, razen če to ne odredi zvezni sekretar za ljudsko obrambo, kadar gre za posebno vajo.

Za teritorialno obrambo pa je v zakonu to določilo o vojaški obveznosti nekoliko drugače postavljeno. Ženske so obveznice, če so sposobne za vojaško službo v teritorialni obrambi in se v TO tudi vpokličejo na vaje. Zdi pa se, da mi nismo uresničili še nekaj predpogojev, da bi take zakone tudi uresničili! Zaradi tega je bil v dosednji praksi dan poudarek za vključevanje žensk v druge obrambne strukture.

VPRAŠANJE: Lahko predstavite vlogo organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin v teritorialni obrambi?

Podpolkovnik Matevž MARINKO

»Omenjeno je bilo uspešno sodelovanje štabov TO z družbenopolitičnimi organizacijami: razumljivo, da je zelo pomembno tudi sodelovanje z organizacijo ZRVS, ki je na področju obrambe predvsem kadrovska organizacija. Velik del kadrov ZRVS je razporejen v enote teritorialne obrambe, ostali kader pa je vključen v ostale številne naloge v zvezi z nadgradnjo sistema splošnega ljudskega odpora. Zato so tudi predstavniki štabov TO neposredno vključeni, na vseh nivojih v številne organe ZRVS Slovenije, kjer se rešujejo tako rekoč vsa vprašanja aktivnosti te organizacije.

prav rezervne vojaške starešine.

Obrambna vzgoja mora postati sestavni del življenja slehernega občana, zlasti tistega starešine, ki bo v morebitni vojni z enoto opravljal vojne naloge. V socialistični republiki Sloveniji smo dosegli, da del teh nalog uspešno izvaja revija NAŠA OBRAMBA, saj so nanjo naročeni skoraj vsi rezervni starešine, prizadevamo pa se, da bi prišla v sleherni družini.

Pri tem pa mislim, da ima zelo pomembno vlogo tudi časnik TV-15, na katerega je naročeno tudi zelo veliko številno članov ZRVS. To je časnik, ki zelo uspešno omogoča tudi rezervnim vojaškim starešinam, da se seznanjajo z obdobjem naše oborožene revolucije in nadaljevanjem tradicij NOB.

VPRAŠANJE: Lahko prosim predstavite vzgojo in urjenje enot v TO?

Polkovnik Rado JAKIN

»V teritorialni obrambi gre za dve skupini, v katerih potekata vzgoja in urjenje: v eni so vojaki in enote TO, v drugi pa starešine, poveljstva in štabi. Tretja oblika vzgoje je vzgoja občanov, družbenopolitičnih skupnosti, organizacij in organizacij združenega dela. Slednje je v pristojnosti republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, socialistične zveze in ostalih družbenopolitičnih organizacij. Toda tudi ti so vključeni v vzgojo, posebno, ko gre za vodstvene vojaške štabne vaje.

Zmanjšanje obsega pravic

Pred nekaj dnevi smo se v šišenskem dispanzerju za borce NOV – ki spada k ljubljanskemu kliničnemu centru – pogovarjali z dr. Bogdanom Dolencem o urejenosti zdravstvenega varstva borcev in s tem v zvezi tudi o delu dispanzerja ter o zdravnikovih izkušnjah pri tem delu.

Dr. Dolenc je na vprašanje, kaj meni o zakonskem urejanju zdravstvenega varstva borcev NOV menil, da so diskusije o samoupravnem sporazumu o zdravstvenem zavarovanju potekale z različnih stališč, da pa je vendarle potrebno zastopati skupna stališča.

Dr. Dolenc ne zanika, da so prispevki za socialno zavarovanje že sedaj visoki, vendar pa bi bila neke vrste prispevna stopnja, ki bi preprečevala okoriščenje z zdravstvenimi storitvami, nujna. Pri tem pa je potrebno zelo previdno in odgovorno poiskati pravi ključ za to, koliko naj kdo dejansko prispeva.

Poskrbeti bi morali, da pravice borcev do zdravstvenega zavarovanja, ki so jih imeli prej, ne bi bile okrnjene, ampak kvečjemu razširjene. Poleg tega bi bilo nujno, da bi pravice iz zdravstvenega zavarovanja, ki gredo borcem NOV, kiso vstopili v NOB pred 9. 9. 1943, oziroma pred 13. 10. 1943, veljale tudi za vse tiste, ki so vstopili v boj po tem datumu (najkasneje pa do 1. 1. 1945). Dr. Dolenc zagovarja svoja stališča s številnimi primeri iz prakse.

Med tistimi, ki so kasneje vstopili v NOB je bilo mnogo precej mladih ljudi, skoraj še otrok, zato so jim borba, internacija in drugo lahko v enaki meri okrnili zdravje kot že prekaljenim borcem. Vsekakor je dejstvo, da so udeleženci NOB mnogo bolj izpostavljali svoje zdravje kot drugi državljani in da jim zato tudi gredo vse pravice do kvalitativnega zdravstvenega varstva.

Takšno je bilo mnenje dr. Dolenca o samoupravnem sporazumu o zdravstvenem varstvu. Ko smo se pogovarjali o konkret-

nem delu dispanzerja za borce NOV, je bilo vse bolj enostavno. Komaj se je izteklo leto in podatki o delu v letu 1977 so še sveži.

Dr. Dolenc je najprej razložil, da je dispanzer za borce NOV v Šiški regijskega značaja, kar pomeni, da lahko prihajajo k njim razen borcev petih ljubljanskih občin tudi borci še trinajstih drugih občin, ki spadajo v ljubljansko regijo. Dispanzer ima dve splošni ambulanti in eno internistično. Slednjo vodi prav dr. Dolenc. Poleg tega imajo tudi specialiste, ki pa pri njih ordinirajo le določene dneve. Delo dispanzerja se izkazuje tudi v statističnih podatkih, kjer je moč najti tudi podatke o vrstah bolezni, za katerimi borci najpogosteje obolevajo, od kot prihajajo in podobno.

Lansko leto so v šišenskem dispanzerju pregledali 10294 borcev, 1550 so jih poslali na nadaljnje specialistične preglede, 161 pa v bolnišnice. Z ljubljanskega območja so pregledali 9492 pacientov, iz ostalih občin v regiji je bilo 352 pacientov, 15 iz ostalih republik in 9 iz zamejstva. Največ pacientov izven Ljubljane je prišlo z Idrijskega, Vrhnike, Kamnika in Domžal.

Ob navajanju podatkov nam je dr. Dolenc razložil, da so v občinah, ki jih re-

**ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV
NARODNOOSVOBODILNE
VOJNE SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ODBOR
LJUBLJANA, dne 12. 1. 1978**

Sklep o sklicu 5. skupščine ZZB NOV Slovenije

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije je sprejel sklep o sklicu 5. skupščine ZZB NOV Slovenije za petek, 24. marca 1978. Republiški odbor predlaga skupščini naslednji dnevni red:

1. Izvolitev organov skupščine
2. Poročilo o delu republiškega odbora med 4. in 5. skupščino
3. Poročilo nadzornega odbora
4. Referat o dosedanjem delu ZZB NOV Slovenije
5. Razprava o poročilih
6. Sprejem dokumentov skupščine
7. Volitve
8. Razno

Peta redna skupščina ZZB NOV Slovenije bo začela z delom v petek, 24. marca ob 9. uri v veliki dvorani skupščine SR Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4.

Predsednik:
Janko Rudolf

gija obsega, borčevske ambulate urejene, vendar te večinoma ordinirajo le dvakrat tedensko in v mnogih primerih pošiljajo bolnike v Ljubljano, ker niso dovolj opremljene, da bi same poskrbele za paciente v zadovoljivi meri.

Gotovo je ena od težav tudi v tem, da dandanes želi že skoraj vsak pacient naravnost k specialistu, četudi ga glede na naravo obolenja lahko zdravi splošni zdravnik. Poleg tega je omenil nekdanje splošne zdravnike, ki so opravljali nalogo nekakšnih družinskih zdravnikov in so bili seznanjeni z vsemi boleznimi svojega pacienta, ga spremljali pri zdravljenju in poznali vse njegove – tudi socialne – razmere. Specialne znanosti znotraj medicine so danes že izredno razvite, pri tem pa splošno zdravstvo vse bolj šepa. V praksi se jasno kaže, da so prav na področju urejenosti splošnih zdravstvenih služb še velike »notranje rezerve«.

Delo dispanzerja za borce NOV ljubljanskega kliničnega centra v Šiški je bilo v lanskem letu zadovoljivo, dr. Dolenc pa je vendarle pripomnil, da bi marsikdo, ki pride k njim iz oddaljenega kraja, lahko opravil obisk pri zdravniku enako uspešno tudi v svojem domačem kraju, s tem pa bi bila pacientom

prihranjena nepotrebna in utrudljiva potovanja, zdravnikom pa odvečna administracija, ki je s tem povezana.

Povprašali smo tudi o kmetih – borcih, koliko jih je na ljubljanskem območju, kako prihajajo k zdravniku, kako se zdravijo. Na to vprašanje je bil odgovor kaj žalosten. Natančno število kmetov – borcev dr. Dolencu sicer ni znano, povedal pa je, da je lani obiskalo dispanzer in se v njem zdravilo le 68 kmetov – borcev. Na podlagi dolgoletne prakse je dr. Dolenc vedel povedati, da je kmečka populacija na splošno najbolj zdravstveno zanemarjena in, da tisti, ki se končno le odločijo za obisk pri zdravniku, pridejo z že razvitimi boleznimi, ali težjimi telesnimi okvarami.

V dispanzerju za borce NOV v Šiški so lani posvečali izredno pozornost tudi borcem invalidom. Sedmim so predlagali, naj uveljavijo pravico do vojaške vojne invalidnine, za drugih šestindvajset pa so predlagali višji procent invalidnosti. Na predlog dispanzerja so invalidske komisije trinajst borcev predlagale za predčasno upokojitve, v osmih primerih so predlagali pomoč in postrežbo ter pripravili en predlog za invalidnino zaradi telesne okvare.

V pogovoru je dr. Dolenc nanizal še nekatere zanimive teme, kakor na primer zdravljenje v zdraviliščih, okrevanje borcev, o čemer bo v prihodnje prav gotovo še treba spregovoriti.

Obisk v zdravstvenem dispanzerju za borce NOV v Šiški nas je utrdil v pričanju, da se zdravstveni delavci, ki delajo na področju zdravljenja borcev, resno zavzemajo, da bi dosegli tisto raven svojega dela, ki je bila načrtovana in da sproti pri svojem delu odkrivajo, kaj bi se dalo še izboljšati ter da svoje paciente – borce tudi opozarjajo na pravice, ki jim gredo z zakonskimi določili, pa morda zanje niti ne vedo.

B. Ž. J.

Samo formalno urejena zakonodaja ni vse

Te dni, ko se delovni ljudje širom po Sloveniji odločajo o tem, kako bomo imeli urejene razmere v našem zdravstvu, smo se oglasili na občinskem odboru ZZB NOV skupščine občine Vič-Rudnik v Ljubljani, kjer smo se pogovarjali s tovarišico Mico Leganovo o tem, kako je z urejanjem zdravstvenih pravic borcev v njihovi občini v praksi. Tovarišica Leganova je prav razumela naš izziv in nam kaj hitro postregla z nekaj

zgodbami, ki so nas presenetile.

Človek bi pričakoval, da je tu v mestu, kjer so pravzaprav »pred nosom« zdravstvene ustanove, domovi za ostarele občane in še številne druge potrebne ustanove, več ali manj vse urejeno. Pa ni. »Na papirju in po črki zakona je vse urejeno, naša borčevska organizacija izredno skrbi, da bi vsem borcem in drugim udeležencem NOB, ki jim gredo, kar najhitreje uredila vse formalne pravice, ko pa en-

krat stopijo na pot zdravljenja, pridejo v roke zdravstvenim organizacijam in, če se tam zatakne, lahko pomagamo le še z intervencijami, prošnjami in prigovarjanjem.«

»Najhuje je s tovariši, ki niso »ne za živeti ne za umreti«. Kar precej takih primerov smo že imeli. Nekdo je, na primer, že pred leti hudo zbolel, pa se zaradi takrat še neurejenih statusnih razmer ni mogel zadovoljivo zdraviti. Prvič je prišel k zdravniku z že razvito boleznijo,

ko so mu lahko še komaj kaj pomagali. V bolnišnici so ga zaradi tega, ker pač ni bilo moč kaj bistvenega storiti zanj, odslovili. S tem trenutkom pa se je problem šele resnično zaostрил. Doma človek s težko boleznijo ne bi imel v nobenem primeru zadovoljive nege, v bolnišnici zanj postelje po pravilih ni več, dom oskrbovancev je poln. Kaj torej storiti? Prav nič drugega ne preostane, kot da se za reševanje takih in podobnih primerov zava-

memo posamično. Začne se dolga vrsta telefonad, trkamo na etiko, razlagamo, da takega človeka ne smemo kar enostavno odpisati. A kaj, zdravniki pravijo, da morajo biti bolniške postelje na razpolago za tiste bolnike, ki jim je še moč pomagati. Njihovo delo je končano, ko je bolnik odpuščen iz bolnišnice.«

Tovarišica Leganova mi je pripovedovala o bolniku, ki so ga ves dan prevržali v reševalnem avtomobilu, nazadnje pa se je zo-

pet znašel doma! Pa o tovarišu, borcu, ki je prišel na zdravljenje v Ljubljano iz Pule, tu so ga odslovili, češ, da mu nič ni, le dva dni za tem pa je umrl v puljski bolnišnici – na hodniku na nosilih! Pa o nekem tovarišu z Vrzdence, ki leži doma sam, ves nepokreten, o dveh hudo bolnih s Kolezije, ki si sama ne moreta ničesar pomagati...

Takih zgodb je še precej borci pa si med sabo pomagajo kolikor si pač morejo.

B. Ž. J.

V iskanju ustreznega mesta kulturi v naši samoupravni socialistični družbi, se največkrat ustavljamo ob prizadevanjih po vodenju takšne kulturne politike, kjer bo kultura postala res sestavni del združenega dela, ko ne bo več stroge ločnice med tako imenovanimi izvajalci in uporabniki, temveč bomo vsi v enaki meri udeleženi pri kulturni ustvarjalnosti. V tej široki kulturni akciji gre pomembno in odgovorno mesto muzejem revolucije oziroma njihovem poslanstvu: razvijanju socialističnega domoljubja na osnovi negovanja revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja, brez katerega si ni več moč predstavljati idejnega usposabljanja našega delovnega človeka – samoupravljalca! Zato lahko s toliko večjim zadovoljstvom ugotavljamo vse večji obisk muzejev revolucije širom po naši domovini, zaznaven posebno v minulem letu. To namreč dokazuje, da se s hitrim družbenim razvojem in spremembami, ki jih le-ta prinaša s seboj, pri ljudeh v temelju med drugim, spreminja dolgo zakoreninjeno prepričanje, da so splošni muzeji zanimivejši od posebnih (tudi muzejev revolucije!) in da se avantgardni vlogi muzejev revolucije – seznanjati delovnega človeka z najtežavnejšim, a hkrati najsvetlejšim obdobjem v zgodovini naših narodov in narodnosti – vendarle obeta razcvet.

Kako skrbimo za muzeje ljudske revolucije in NOB, oddelke NOB v splošnih muzejih in spominske zbirke NOB?

Kaj nas je pravzaprav pripeljalo do odločitve, da smo se z vprašanjem, kako skrbimo za muzeje ljudske revolucije in NOB, oddelke NOB v splošnih muzejih in spominske zbirke NOB, obrnili k predsedniku sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri RK SZDL? Vzrok gre iskati predvsem v več kot zaskrbljujočem stanju na tem področju, ki smo mu bili priče še do nedavnega. Kaže pa (to je bilo moč razbrati iz pogovora z Albertom Jakopičem-Kajtimiro), da je čas, ko smo v tovrstnih institucijah beležili ne le mirovanje, marveč tudi nazadovanje, in na katerega, podčrtano povedano, ne moremo biti niti najmanj ponosni, že mimo.

Beležke iz pogovora z ALBERTOM JAKOPIČEM-KAJTIMIROM, predsednikom sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri RK SZDL

Gre za kulturno dediščino, ki ji v poslanstvu ni enake!

»Ljubljana – mesto heroj še nima svojega muzeja!«

Tako lahko danes z zadovoljstvom ugotavljamo, da je mreža muzejev ljudske revolucije in NOB, oddelkov NOB v splošnih muzejih in spominskih zbirk NOB, dovolj razvejana in vsebinsko bogata. Tudi še nedolgo tega izrečeno opozorilo, da muzeji v svoji dejavnosti ne zajemajo celotnega slovenskega področja, ni več primerno. Poleg osrednjega muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani in že znanih muzejskih ustanov v Mariboru, Celju, Slovenj Gradcu in Trbovljah, da naštejemo le nekatere, obstaja vrsta oddelkov NOB v splošnih muzejih, kot v Kranju, Škofji Loki, Radgoni, Ljutomeru in drugod. Naj opozorimo še na stalno zbirko oblasti med NOB, ki jo pripravljajo v Metliki. V ustanavljanju je tudi muzej delavskega gibanja na Jesenicah, muzej revolucije v Novem mestu se gradi, da ne govorimo o Novi Gorici, kjer bomo lahko tudi pozdravili tovrstni muzej za Primorsko. Osrednji muzej za Koroško, katerega pomena ni potrebno posebej poudarjati, je odprt v Slovenj Gradcu. In še in še. Nikakor pa ne moremo biti zadovoljni z muzejem ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, ki ne odgovarja svojemu nazivu tako, kot je pričakovati in z dejstvom, mimo katerega ne moremo, ne da bi zmajevali z glavo, da Ljubljana-mesto heroj še nima svojega muzeja.

ZA VECINO MUZEJEV JE ŠE VEDNO ZNAČILNA VELIKA PROSTORSKA STISKA IN POMANJKANJE STROKOVNIH KADROV (TUDI KOT POSLEDICA SLABEGA NAGRAJEVANJA!), KAR VELJA PREDVSEM ZA ODDDELKE NOB V SPLOŠNIH MUZEJIH... KAKO JE S TEM?

»Omejil bi se na področje kadrovske politike, kjer so bili storjeni veliki, hitri koraki. In so, če opozorim predvsem na Jesenice,

Ljubljano, Kranj, Novo mesto, Maribor (še posebno!), Celje, Gorico, Škofjo Loko, to kraji, ki se ponasajo z mladimi in delovno zavzetimi strokovnjaki. Pa še bi jih našli. Vrsto mladih ljudi usmerjamo tudi s štipendijsko politiko in tako se, vsaj tako mislim, ni bati, da bi v nekaj letih ne imeli dovolj kadrov za nadaljnje raziskovalno delo in nič manj za mentorsko področje. Trud se je torej obrestoval!«

TUDI NI ŠE DOLGO, KO SMO TRDILI, DA V KULTURNI POLITIKI NISO RAZČISČENI ODNOSI MED KLASIČNO KULTURNO DEDIŠČINO IN DEDIŠČINO REVOLUCIONARNEGA OBDOBJA IN KO JE BILO DELOVANJE KULTURNIH SKUPNOSTI PRETEŽNO USMERJENO K OHRANJANJU KULTURNE DEDIŠČINE STAREJŠEGA ZGODOVINSKEGA OBDOBJA... KAKO JE S TEM?

»Kar nekaj časa je že, kar so se kulturne skupnosti s pozornostjo naravnale v polpreteklo zgodovino, pa se tudi denarna sredstva v vse večji meri pretakajo na naslov naše revolucionarne preteklosti. Torej: O Kulturni skupnosti Slovenije in njenih prizadevanjih, da bi s pomočjo negovanja revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja bistveno prispevala k idejni usmeritvi delavca, k njegovi vzgoji in kulturni rasti, vse dobro!«

Kljub temu bi veljalo opozoriti na nekatera mnenja udeležencev revolucije in narodnoosvobodilnega boja, ki so še primerna in prav gotovo sodijo v današnji zapis:

Morda na tistega, »da muzeji revolucije in oddelki NOB v splošnih muzejih, v sedanji obliki in organiziranosti, kljub ogromni osveščevalni vlogi, ki so jo že odigrali in jo še igrajo, niso mogli še v celoti ovrednotiti vlogo partije, revolucionarnosti delavskega razreda in našega oboroženega boja ter v vsej možni širini prispevati svoj delež k ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij ter utrditvi samoupravnega socializma«. Ali pa na misel,

»da vse njene revolucionarne etape niso predstavljene še dovolj sistematično, celovito in privlačno« ter da jim »poleg vsebinske dognanosti manjkajo tudi najnovejši predstavitveni prijem, ki da so enostranski in skrajno monotoni, ter da večina sedanjega prikaza narodnoosvobodilnega boja in delavskega gibanja marsikje bolj spominja na stalno razstavo fotografij in dokumentov, kot na muzejski prikaz«.

»Temu področju se, to si upam trditi, odpira prihodnost!«

Zato je bil odgovor tovariša Jakopiča na vprašanje, kako je s petletnim načrtom o gradnjah in dejavnosti muzejev ljudske revolucije in NOB, oddelkov v splošnih muzejih in spominskih zbirk NOB, kot sestavnim delom podružbljanja revolucionarnih tradicij, toliko bolj prijeten ušesu:

»Idea o nujnosti prizadevanj, da postanejo revolucionarne vrednote stvar delavca, občana, organizacij združenega dela, predvsem pa mladih, je v naši zavesti dozorela. Še več! Dosegla je takšno stopnjo, da bi nas pri uresničitvi naših načrtov le težko še kdo zadržal. Natančno je v tej zavesti opredeljena tudi vloga muzejev revolucije, še posebej pri seznanjanju delavcev z neločljivo povezanostjo naše revolucionarne preteklosti z današnjimi napor pri izgradnji samoupravnih socialističnih družb.«

POMEMBEN PRISPEVEK K PODRUŽBLJANJU TEH PRIZADEVANJ SO PRAV GOTOVO SVETI V (OBČINAH) OZIROMA KOORDINACIJSKI ODBORI (V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH) ZA OHRANJANJE IN RAZVIJANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ IN SPOMENIŠKO VARSTVO PRI SOCIALISTIČNI ZVEZI DELOVNEGA LJUDSTVA... KAKO JE S TEM?

»Tudi dejavnost na tem področju je, to ne gre zanikati, zelo velika. Celo večja je od naše organizacijske sposobnosti, saj imenovani sveti oziroma koordinacijski odbori še niso povsod zaživi. Usposobiti je treba predvsem koordinacijske odbore za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniškega varstva v krajevnih skupnostih, v teh osnovnih družbenih celicah našega samoupravnega socialističnega sistema, kar je tudi osrednja naloga naših prizadevanj v tem letu. Tudi mnenje, da se le borci spoznajo na to problematiko, se vztrajno razblinja in tako postaja nosilka tovrstnega podružbljanja vse bolj socialistična zveza in v njenem okviru vse druge družbenopolitične organizacije.

Stvari se torej premikajo in temu področju se, to si upam trditi, odpira prihodnost!«

PA VENDAR JE BILO ŠE NEDOLGO TEGA UGOTOVLJENO, DA DRUŽBENA SKRB NI ZADOSTNA IN NE USKLAJENA... KAJ MISLITE O TEM?

»Razumljivo je, da ne moremo biti še povsod in z vsem zadovoljni. Se se srečujemo z mnenji, da sveti oziroma koordinacijski odbori niso potrebni. Vsi delajo in rezultati so tu, se zgovarjajo posamezniki. Pa vendar ljudje počasi uvidevajo, da vse večje število vključenih zahteva tudi usklajevanje.« (Kjer tega ni, se dogajajo stvari, na kakršne je na dvanajsti seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije opozoril Karel Žmavc. »Bomo morali najprej umreti, tako da bo treba nas in našo resnico izkopati izpod zemlje, da bomo postali zanimivi!« je rekel. Tako namreč ugotavljajo partizani in stari revolucionarji iz Ptuja, ko opazujejo muzejske delavce, arheologe, zgodovinarje in umetnostne zgodovinarje, kako zagnano kopljejo ostanke starega rimskega mesta, medtem ko se za muzejski oddelk, posvečen zadnji vojni, noben kustos ne zmeni.)

»To so, tudi če so, to si upam trditi, vse bolj osamljeni primeri!«

Ob koncu pogovora je

tovariš Jakopič opozoril na to, da je nova ustava področje kulturnih vrednot preteklega in polpreteklega obdobja uvrstila področje posebnega družbenega pomena:

»Zato se mi zdi, da sčasom le preveč borimo mlini na veter. Pravzaprav je potrebno sam preverjati, če se zakon in polnjenje in nič drugega. Pri tem seveda ne mislim, da ni potrebno še naprej opozarjati na ureditev tekočih kadrovske, prave, denarne kot druge pogoje. Zavedati se n moramo, da v primeru pojenja hitros razreševanja le-teh, smo ji priče v zadnjih letih, in če v takšnem primeru ne bi ničesar ukrenili, se bodo vsa ta vprašanja, s katerimi se ubadmo sedaj, izpostavlila v ostrejši luči in to posebej v trenutku, ko bomo pospešeno pristopili k zbiranju povojne zgodovine.

Gre za kulturno dediščino, ki ji v poslanstvu ni enake!

Več kot jasno je torej, da mora skrb za muzeje ljudske revolucije in NOB, oddelke NOB v splošnih muzejih in spominskih zbirk NOB vse bolj in bolj postajati skrb družbenih skupnosti! Le v talsoodvisnosti bomo lahko tudi v prihodnje na tem področju zagotavljali politično usmerjenost in enakopraven odnos skrb za predvojno, medvojno in povojno kulturno dediščino ter omogočili strokovno in vsestransko pomoč vsem dejavnikom, sodelujejo v podružbljanju revolucionarnih tradicij. (Da bi slučajno ne pozabili: Ni še dolgo tega, ko smo morali vprašati o odnosa do imenovanih institucij postavljali kot vprašanje odnosa družbe do narodnoosvobodilnega boja!)

Gre pa za kulturno dediščino, ki ji v poslanstvu ni enake!

Vedeti namreč moramo, da bo človek, posebej mlad, lahko sprejel in razumel današnji čas samo, če bo poznal geneze te družbe. Vedeti mora, kako je tekla izgradnja samoupravnih socialističnih odnosov in skozi katere stopnje je šla. Le tisti, ki bodo poznali družbeno gibanje in našo revolucionarno zgodovino, bodo lahko postali borci za samoupravljanje, bodo lahko nadaljevali revolucijo. Zato, tudi zato moram negovanju in čuvanju večnih sporočil naše revolucionarne zgodovine posvetiti veliko pozornost na vlogo muzejev ljudske revolucije in NOB, oddelkov NOB v splošnih muzejih in spominskih zbirk NOB, v teh prizadevanjih pa smo želeli opozoriti tudi z današnjim zapisom

Zapisal:
MILENA ŠTRAJNA.

Treba je spremljati izvajanje zakonodaje pa tudi predlagati popravke, kjer je to potrebno

V četrtek, 19. januarja, je bila v Ljubljani seja komisije za vojaške vojne invalide republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Tovariš Ivan Jenko, predsednik komisije za vojaške vojne invalide pri republiškem odboru ZZB NOV je članom komisije pojasnil, da morajo zato, da bodo vseskozi seznanjeni in na tekočem z zakonodajo in njenim izvrševanjem, pregledati kar obsežno gradivo ter o nekaterih vprašanjih, zlasti tistih, ki zadevajo vojaške vojne invalide, izreči svoje mnenje.

Pri prvi točki dnevnega reda, kjer so obravnavali spremembe in dopolnitev statuta ZZB NOV Jugoslavije, so se člani komisije dlje časa zadržali in se dogovorili, da bodo skupne pripombe oblikovali in jih posredovali pripravljalcem statuta.

Ob drugi točki je komisija obravnavala probleme in predloge o izvajanju temeljnih predpisov in postopka pri uresničevanju pravic vojaških invalidov in borcev. Tu so bili vsi enotnega mnenja, da je v prvi vrsti treba skrbeti za to, da se pravice VVI v nobenem primeru ne bodo zmanjševale. Zlasti pri topliško-klimatskem zdravljenju bi bilo treba dopolniti pravilnik tako, da bo imela zdravniška komisija več pristojnosti pri odločanju, kdaj poslati vojaškega vojnega invalida v toplice ali na okrevanje (ne glede na to, če je to zaporedoma).

Prisotni so tudi predlagali, naj bi se participacija za zdravlila odpravila za VVI povsod po državi, kakor je to že sedaj v Sloveniji. Člani komisije so se zavzeli, da bi bilo v bodoče nujno potrebno urediti način nakazovanja invalidnin, za kar bi bil najustrežnejši postopek enak, kot je pri pokojninah. Ugotavljali so tudi, da bo potrebno popraviti višine invalidnin, zlasti zadnjih treh skupin, ki ne ustrezajo več rasti življenjskih stroškov. Nadalje so obravnavali urejanje zavarovanja vozil invalidov, sistemsko urejanje preureditve vozil za potrebe invalidov ter imeli pripombe ob nekaterih podrobnostih v zvezi s pravicami VVI do nabave in koriščenja osebnih vozil. Člani komisije so se na seji tudi enotno izrazili, da bi bilo prenegljivo ukiniti rok za uveljavljanje poškodb iz vojne. Tudi o tem, da še marsikje ne vedo, da invalidnina ne šteje v občanov dohodek, je tekla beseda.

Zvezni komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov Jugoslavije je pripravil osnutek samoupravnega sporazuma o proizvodnji in oskrbovanju invalidov z ortopedskimi pripomočki. Komisija tak sporazum podpira, saj je mnenja, da je treba proizvodnjo in razvoj ortopedskih pripomočkov v Jugoslaviji uskladiti, da se je treba na zvezni ravni dogovarjati o tipizaciji in standardizaciji pripomočkov za invalide, saj se sedaj dogaja, da ima vsaka republika nekaj proizvodnih organizacij, ki se ukvarjajo z izdelavo ortopedskih pripomočkov – vsaka po svoje. Člani komisije so v razpravi le pripomnili, da bi morali k sporazumu pritegniti tudi delovne organizacije same, ali pa bi morale slednje med seboj skleniti nek ustrezen dogovor.

V zadnji točki dnevnega reda so člani komisije za vojaške vojne invalide republiškega odbora ZZB NOV Slovenije obravnavali še zvezno gradivo (o pokojninah) ki ga je posredoval republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

BOJANA Ž. JESIH

MURSKA SOBOTA

Uspešni invalidi-športniki

Pri združenju vojaških vojnih invalidov v Murski Soboti že od leta 1974 dalje deluje športna sekcija. Člani se udeležujejo na treh športnih področjih: v šahu, kegljanju in streljanju. Poleg vojaških vojnih invalidov so v sekciji vključeni tudi vojaški mirnodobni invalidi ter člani ZZB NOV.

Člani športne sekcije so sodelovali že na petih srečanjih ob mednarodnem dnevu invalidov (Maribor, Ravne na Koroškem, Murska Sobota) ter ob dnevu JLA v Murski Soboti. Med štiriindvajsetimi prijavljenimi ekipami so zasedli četrto oziroma peto mesto in to jim je v ponos. Pa ne samo to. Res je, da športnega duha med invalidi-športniki ne manjka, a glavni poudarek pri vsej svoji aktivnosti dajejo poglobljanju medsebojnih tovariških in prijateljskih vezi. V zvezi s tem, ne samo zaradi športnih dosežkov, je bila združenju VVI v Murski Soboti zaupana organizacija republiškega prvenstva invalidov Slovenije v kegljanju. Tega so v motelu Čarda pri Murski Soboti odlično izpeljali. Navezali so tudi stike s člani borčevske organizacije v Varaždinu in ob tej priložnosti so se pomerili v šahu, streljanju in kegljanju. Domačini so bili boljši v streljanju in kegljanju, a gostje iz Murske Sobotice pa v šahu. Ob tem so se pogovarjali o vlogi in nalogah borcev ter invalidov pri uresničevanju pomembnih družbenih nalog – prenašanju tradicij NOV na mlajše rodove.

F. M.

KRŠKO

Obisk v Dražgošah

Člani planinskega krožka na naši šoli smo se že dalj časa pripravljali, da bomo obiskali Lubnik nad Škofjo Loko. S parkirnega prostora krške osnovne šole smo se odpeljali z avtobusom. Že po kratki vožnji se nam je pokvaril avtobus, tako da smo že mislili, da z našim izletom ne bo nič. No, kmalu smo pričakali drugi avtobus in se med petjem in mladostno razposajenostjo kaj kmalu znašli v Škofji Loki. Najprej smo si ogledali tamkajšnji muzej, izlet na Lubnik pa nam je onemogočil dež. Skoraj v trenutku smo se odločili, da obiščemo partizanske Dražgože, o katerih smo že veliko slišali.

Dražgoški tajnik KO ZB nam je govoril o zgodovini Dražgoš, o njeni znameniti bitki pa o partizanu Bičku in njegovi skali, o talcih...

Polni nepozabnih vtisov smo se vračali proti domu. Čeprav nam je dež preprečil prvotno zamisel, smo bili zadovoljni, da nam je izlet tako uspel.

Člani planinskega krožka osnovne šole Jurij Dalmatin, KRŠKO

ZREČE

Utrujeni, vendar zadovoljni

Sredi januarja je planinsko društvo Zreče izvedlo tradicionalni pohod po poteh prvega pohorskega bataljona. Pohoda se je udeležilo okoli 150 planincev celjskega območja. Zbrali so se na Osankarici in se po ogledu muzeja napotili do prizorišča zadnjega boja pohorskega bataljona. Pot jih je zatem vodila po zasneženih gozdovih Pohorja, po visokih zametih in mrazu. Dolgo kolono planincev so nenehno spremljale patrolje smučarjev-tekačev, ki so skrbeli tudi za varnost. Med potjo so člani gorske reševalne službe pripravili prikaz reševanja poškodovanega planinca. Škoda, ker pri tem pohodu niso sodelovali tudi člani teritorialne obrambe, da bi udeležencem prikazali boje v snežnih razmerah.

Pohod so utrjeni planinci po šestih urah naporne hoje sklenili na Roglji.

FRANC JEŽOVNIK

NOVA GORICA

Prizadevni taborniki

Na rednem 21. občnem zboru taborniškega odreda Soških mejašev v Novi Gorici so ugodno ocenili dosedanje delo, saj ta odred odlikuje disciplina, vzgojno delo in uspešna organizacija.

Taborniki tega odreda uspešno delujejo v fotografski in filmski sekciji. Aktiv ZK organizira seminarje iz marksističnega izobraževanja. V počastitev naših in Titovih praznovanj je bil lani odred zlasti delaven pri organiziranju pohoda po poteh goriške fronte, partizanske Jelovice, po smučinah devetega korpusa, ob žici okupirane Ljubljane itd. Srečali so se tudi s slovenskimi taborniki v Muti, z zamejci iz Trsta pa s Škofljeločani, Idričani, Zmajevci na Visokem v Bosni...

Načelnik odreda Branko Belinger predvaja kratkometražni film o dejavnost odreda v lanskem letu

Člani odreda Soških mejašev že šesto leto zapored zmagojejo na tekmovanju za značko Živka Lovšeta, prvega taborniškega starešine. To tekmovanje obsega taborniško znanje iz mnogoboja, varstva okolja, tradicij NOB do priprave v SLO. Za dosežene uspehe in predvsem za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij prejmejo najboljši taborniški odredi Slovenije sleherni leto ob dnevu zmage v znak priznanja partizanski trak, ki ga pripnejo na prapor. To priznanje je odred Savskih mejašev dobil lani že šestič zapored. Javorov list, najvišje taborniško priznanje v Sloveniji, pa je ta odred dobil pred dvema letoma. Odredov starešina Vlado Krpan je poleg javorovega lista dobil tudi red dela s srebrnim mečem. Anka Belinger in Janko Kofol sta prejela red dela s srebrnim vencem, medtem ko je medaljo za vojaške zasluge prejel Branko Belinger. Za delo pri množičnem usposabljanju mladine in vključevanju mladih v vse oblike obrambnih priprav je Vida Mikuz prejela pismeno priznanje republiške konference ZSM Slovenije.

Na zboru so sprejeli tudi delovni načrt za letošnje leto, za starešino odreda Savskih mejašev so ponovno izvolili Vlada Krpana, za načelnika pa Branka Belingerja.

MILE GOJKOVIĆ

sedem dni
7D

Kapetan Mikula Mali – živi

**Ali smo srečni?
TV Žehnik bo še pral**

**Ali se ljubljanski zmaj
nasmiha napačnim?**

Pot velikanov

LJUBLJANA

Likovna razstava. »Po poteh partizanskih kurirjev«

Komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOV – IV. brigade VDV – partizanskih kurirjev Slovenije je poleg urejanja in pisanja zgodovinskega gradiva, sprejela obsežno in zahtevno nalogo, naj v tem letu predstavi slovenski in jugoslovanski javnosti najboljše dela slovenskih slikarjev in kiparjev naivcev, ki bodo s svojimi najboljšimi deli sodelovali na razstavi na temo »PO POTEH PARTIZANSKIH KURIRJEV«. Razstava bo posvečena dnevu osvoboditve Ljubljane – mesta heroja in tradicionalnemu pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«. Že do sedaj se je prijavilo 44 likovnikov s 30 slikarji in 14 kiparji. Med njimi Jože Horvat-Jaki, Tone Svetina, Kondor Peternel, Jože Peternel, Greta Pečnik, Bojan Plevnik, Tone Plevnik, Bojan Jerman, Janko Dolenc, Boris Lavrič, Dane Završek, Peter Ristič, Ivan Polanc, Rudi Stopar, Aleksander Kovač, Franc Tavčar, Peter Jovanovič in Sandi Leskovec. Še vedno prihajajo nove prijave. Vsak razstavljalec bo predstavil dve sliki v olju in dve skulpturi, motive pa bodo zbrali po lastni presoji, seveda na temo partizanskih kurirjev. Zgodovino te enote so slikarji in kiparji spoznali s pomočjo zapisane zgodovine in ob pripovedi Edvarda Golca-Šviglja, bivšega komandanta štajerskega relednega sektorja. Med likovniki pa je tudi veliko takih, ki so sami doživeli strahote zadnje vojne.

Otvoritev umetniške razstave bo 8. maja, na predvečer dneva osvoboditve, v prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani. Ta umetniška dela bodo postavili tudi v drugih krajih, med drugimi tudi v Zagrebu in Beogradu. Razstavo bo spremljal tudi katalog s reprodukcijami razstavljenih del in kronologijo pomembnejših dogodkov. Najboljša dela pa bodo objavljena tudi v umetniškem stenskem koledarju za leto 1979. Od poveljnega poiskusa likovne upodobitve z naslovom Po sledeh IV. in V. ofenzive, v kateri so sodelovali slikarji iz vseh republik in lanske letne Kobetove razstave »Po bojni poti Gubčeve brigade«, ki je od javnosti prejela velika priznanja, bo umetniška likovna razstava »PO POTEH PARTIZANSKIH KURIRJEV« ena največjih, ki bo obogatela dela iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja.

MAKS BURGAR

MURSKA SOBOTA:

Prenašajo tradicije na mlade

Dejavnost članov zveze združenj borcev murskosoboške občine na področju varovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij se zadnja leta odvija v duhu sprejetih programskih načel – predvsem pa na področju podružbljanja teh prizadevanj z željo, da bi ta postala sestavni del revolucionarne aktivnosti vseh družbenopolitičnih organizacij, združenih v socialistični zvezi.

Še največ uspeha je bilo na tem področju doseženega z občinsko konferenco ZSMS Murska Sobota. Tako so vsako leto organizirani pohodi mladih po partizanskih poteh Prekmurja v počastitev dneva borcev – 4. julija. Teh se udeležuje tudi več kot 250 mladink in mladincev, ki se srečujejo s prebivalci krajev, ki so med NOV pomagali partizanom in aktivistom, z mladimi specializiranih mladinskih organizacij (taborniki, planinci, radioamaterji in drugimi), s pripadniki JLA in še posebno z borci. V letu jubilejev partije in tovariša Tita je bil organiziran tudi štiridnevni pohod po poteh prve Prekmurske čete, uspela je akcija pionirjev »Kuričkova torbica« ter »štafeta mladosti«. Prav ob slednjih borcih pripominjajo, da je za te akcije potrebno več časa posvetiti programom, ki jih pripravijo mladi, saj se »Kuričkova torbica« in »štafeta mladosti« v posameznih krajih ustavit le za krajši čas ali pa sploh ne. In prav ob teh akcijah se mladi učijo od starejših, kako je bilo med revolucijo, a v tako kratkem času je zelo težko opraviti tako pomembno delo med mladimi.

Zadnje leto je bilo veliko obiskov borcev na osnovnih in srednjih šolah, pa tudi v dijaških domovih. Borci so mladi spraševali ter jih predstavljali v svojih časopisih in glasilih. Mladina šolah so pokazali tudi veliko mero prizadevnosti pri razvijanju spominskih obeležij in partizanskih grobišč.

V najbližnjem mandatnem obdobju so člani murskosoboške partijske borčevske organizacija zabeležili kar 692 predavanj in pogovorov med mladimi. To je veliko in upati je, da ta pripravljenost prenašanja tradicij revolucije ne bo pojenjala v bodoče.

FILIP MATKO

TOLMIN

Kako čudovite so te tolminske grape

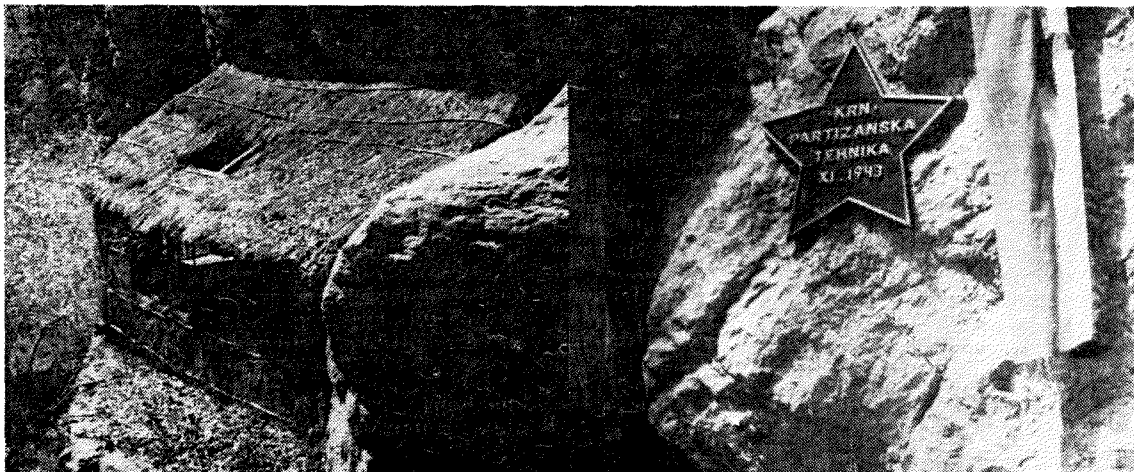
Iz vpisne knjige partizanske tehnike »Krn« v divji grapi Zadlaščice

»Dvaindvajsetega aprila 1962 smo prišli člani Odreda puntarjev Tolmin na ogled partizanske tehnike »Krn«. Tehnika je bila zapuščena; žalostno pa je, da jo ljudje ne obiskujejo, kajti to je spomenik, ki priča o dnehu NOB.«

Tako piše na prvi strani majhnega, sedaj že precej raztrganega zvezka – vpisne knjige tehnike Krn, oziroma kasneje C-32. Na zaprašeni polici, ki so jo že šestkrat prevrtali lesni črvički, sameva ta zvezek že skoraj 16 let. Le včasih se obrnejo njegovi listi, ko posamezen obiskovalec vpiše svoje ime, poredko tudi misli.

Zadnje ure novoletnih praznikov smo izkoristili za ponoven obisk partizanskega spomenika ob Zadlaščici. Velikokrat smo se že spuščali v to slikovito grapo. Vpisna knjiga, ki smo jo tu pustili pred šestnajstimi leti, skriva med svojimi listi mnogo naših podpisov. Obračamo strani, gledamo stara in znana imena stalnih obiskovalcev tega kraja. Sedaj, po tolikih letih je vpisna knjiga še vedno na pol prazna. Stavek, napisan na prvi strani, je primeren tudi za sedanje čase. Malo ljudi je do danes bilo v tem kraju. Prirodne lepote in slavna zgodovina tehnike ostajajo skrite.

Ne enem od listov preberemo: »Dana, 20. avgusta 1963. godine. Posjetio sam ovo istorijsko mjesto iz NOR-a. Dubokom patriotskom svijesću sam dirnut ovog momenta, kada vidim pred sobom živopisnu sliku ove skromne kućice, koja stoji na ovome mjestu, kao simbol mukotrpnošću puta naših drugova partizana, koji su ulagali mnogo truda i napora i pod težkim uvjetima radili na ovome mjestu za što veći doprinos slavne pobjede NOR.« Kapetan JNA Franc Luznik.

Kočica partizanske tehnike »Krn-C-32« v grapi Zadlaščice na Tolminskem

Spominska plošča na skali pred tehniko

Lepo je napisal tovariš kapetan in tako kot on, je ganjen vsak, ki pride v Kašano. Tako se imenuje ta kraj pod Tolminskimi Ravnamo ob potoku Zadlaščici. Le-ta po dežju, z grozečim bobnenjem vali svoje naraslo vodovje preko spolzkih skal proti Koritom. Prevzame te čudovit občutek divjine, neomadeževane, skrite očem civilizacije. Visoke previsne stene z obeh strani vode zbujajo spoštljivo občudovanje. Ob potoku kraljujejo veliki listi lapuha, ki ljubosumno skrivajo stezico – dostop v tehniko. Pogled proti nebu ti pove, da je sonce tukaj le redek gost. Na polici, v dnu največjega previsa pa stoji kočica. Vsa je obložena s slamo, ki je s časom izgubila nekoč zlato barvo. Za majhno kočico ima sorazmerno kar velika okna. V strehi je prav tako velika lina, skozi katero se svetloba razliva po edinem prostoru.

Spomnimo se vrstic Silva in Bogdane Stresovih, ki sta jih v zvezek napisala 5. avgusta 1964, na obisku v tej tehniki. Med drugim pišeta: »Žalostno je, da se toliko piše po raznih revijah in časopisih o čuvanju partizanskih objektov, tukaj pa smo našli prav nasprotno. Upamo, da bodo člani ZB kaj kmalu poskrbeli, da se ta zgradba ohrani, da bo naša bodoča generacija imela dokaz več, da smo zares težko prišli do svobode.« Silvo in Bogdana sta med borbo bila v tej tehniki in lahko razumemo njuno razočaranje.

Prav tako je na dveh straneh tega zvezka napisal svoja razmišljanja nekdanji komandir te tehnike Bogomil Kavčič. Aprila 1965 je k Zadlaščici pripeljal ekipo RTV Ljubljana, ki je posnela okolico in samo kočico za oddajo kaleidoskop.

Že po vpisanih imenih na naslednjih straneh lahko ugotovimo, da se tudi po tem snemanju obisk ni dosti povečal. Še vedno so sem zahajali v glavnem le

taborniki tolminskega odreda, nekateri domačini in nekdanji partizani.

Prav taborniki so čestokrat svoje izlete izkoristili za popravilo poti v tehniko. Kljub naporom njihovo delo ni zadostovalo. Za boljše popravilo poti in kočice bi bila potrebna večja akcija. »Krn – C-32« je tako še naprej sprejemal le redke osamljene goste.

Dvaindvajsetega julija 1971 je nekdo, ki mu imena ne moremo razbrati, napisal: »Samevam popolnoma sam, kot sameva tale kočica, osamljena in zapuščena na dan vstaje slovenskega naroda in premisslujem!«

V maju 1972 obišče tehniko prvič malo večja skupina ljudi. Pionirji iz Tolmina na pohodu po partizanskih poteh niso hoteli obiti spomenika NOB v Kašani. Sedaj, ko gledam imena pionirjev, ki so bili takrat v tehniki, se spominjam, kako sem se pred 15 leti prvič seznanil s C-32. Spominjam se tudi, da smo si kot desetletni, v otroški domišljiji predstavljali, kakšno je bilo delo tiskarjev. Za dolgo ozko mizo ob oknu smo si zamišljali partizana, ki marljivo pripravlja matrice. Na policah ob skalni steni partizanke zlagajo že tiskane papirje, medtem ko na kamnitem ognjišču kuhar meša polento. Še in še smo v mislih podoživljali partizanske čase in verjetno nismo bili daleč od resnice.

Zaprašeni listi zabeležijo še obisk gimnazijcev v oktobru 1975, leta in že se ustavimo pri datumu 16. april 1977. »Tehnika KRN je in mora ostati spomenik na tista leta, ko so se tudi partizanski tiskarji s slovensko besedo borili proti okupatorjem naše zemlje.«

Andrej Pogon-Ogarev.

Kraji, kjer se je rojevala tiskana beseda, še vedno zgovorno pričajo o predhodnicah današnjih sodobno opremljenih tiskarn. Mnogo pa je tudi takih, ki neopazno, v tihi senci gozdov, tonejo v pozabo. Tako se izgublja spomini, verni dokazi iz težke borbe naših staršev. Ali je prav, da bomo mi, rojeni v miru in blagostanju, prikrajšani za te pomnike NOB!?

Iz tega razmišljanja nas zbudi kamenček, ki je priletel skozi lino v strehi. Kdo ve, kaj ga je sprožilo, da nas je opozoril na mrak, ki se je začel počasi spuščati na grapo. Hoditi po stezah Kašane v temi ni priporočljivo. Zato smo obrnili še zadnje popisane liste zvezka.

Iz zapisov ugotavljamo, da se je obisk tehnike v maju 1977 nekoliko povečal. Mladi iz Tolmina in okolice so v okviru delovnih akcij obnavljali kočico in

pot v ta partizanski kraj. Tudi pripadniki JLA iz Tolmina so prispevali svoj delež pri ponovnem oživanju C-32.

Petindvajsetega maja 1977 je v sotesko Zadlaščice prišlo več kot 200 mladih, vojakov, članov ZZB in domačinov. Tolminska mladina je takrat v sodelovanju z občinskim združenjem Zveze borcev odkrila spominsko ploščo na skali pred hišico nekdanje tehnike. Bronasta zvezda z napisom: »Krn« partizanska tehnika XI. 1945 bo obiskovalcem od sedaj naprej pričala o pomembnosti in poslanstvu, ki ga je ta skrita kočica opravljala v letih med NOB.

Veliko je bilo posameznikov, ki so za obnovo poti in same kočice žrtvovali ogromno svojega prostega časa in napora. Vsi smo si edini, da največ pohvale zasluži Andrej Leban, po domače Žunhov in njegova družina s Pirble v bližini Kašane. Dneve pred odkritjem plošče je skupaj s sinovoma in ženo izkoristil za urejevanje okolice kočice; postoril je marsikaj, da je bilo ob slovesnosti 25. maja še lepše. Žunhovi neizmerno ljubijo svoj kraj. V mislih se nam porode besede Cirila Kosmača iz njegove novele »Očka Orel«: »Kako čudovite so te tolminske grape! Nekaj silnega, privlačnega je v njih!«

Po stezici, ki se od Zadlaščice strmo dvigne »grizemo« kolena. Še enkrat se ozremo proti bistri vodi, kjer se med skalovjem skriva slamnata kočica. Kako lepo in resnično so zapisali ob odkritju spominske plošče v vpisno knjigo tehnike učenci osnovne šole Simona Gregorčiča iz Kobarida:

»LEPOTA TEGA KOTIČKA IN NJEGOVA SLAVNA PRETEKLOST NAS BO PLEMENITILA, OPOZARJALA IN OSREČEVALA.«

JOŽE CIMERMAN

Tiste poti, pobočja hribov, dolin in gozdovi, kjer so med vojno borci Kokrškega odreda bili s sovražnikom težke in nikoli pozabne boje, so minulo nedeljo ponovno oživele. Več kot osemsto-glava pisana karavana smučarskih tekačev, med katerimi je bilo najmlajšemu pet let in pol, najstarejšemu pa kar dvajsetkrat več, je krenila po deset in 25 kilometrov dolgi tekaški progi, ki je vodila mimo spominskih obeležij borcev Kokrškega odreda.

»Kako prijetno je človeku pri srcu, ko vidi koliko mladine danes meri na smučeh svoje moči po tistih poteh, ki smo jih med vojno borci Kokrškega odreda prehodili ničlikokrat,« mi je dejal po teku najstarejši udeleženec letošnjega dupljanskega maratona šestinšestdesetletni ZDRAVKO ŠPORN iz Brega pri Žirovnici in borec Kokrškega odreda.

Tako kot kraji na levem bregu Save na Gorenjskem, so tudi Duplje znane po tem, da je tu delovala organizirana partijska organizacija že vrsto let pred zadnjo vojno. Vodil jo je znani revolucionar, domačin, član okrožnega komiteja KPS v Kranju Tine Teran. Temu razgibanemu političnemu življenju na vasi je bilo v veliko pomoč tudi številčno in napredno dupljansko društvo kmečkih fantov in deklet.

Kokrški odred ima v Dupljah in njeni okolici še posebno mesto, saj je prav iz teh vasi odšlo v Kokrški odred veliko domačinov, med njimi 5. julija 1942. leta tudi člani pevskega zbora »Dupljanski zvon«. Iz Dupelj je bilo tudi več prvoborcev, ki so sodelovali v vstaji na Gorenjskem že poleti 1941. leta, zatorej ni zgolj naključje, da so dali borci Kokrškega odreda organizatorju dosedanjih dveh »Dupljanskih maratonov« pobudo, naj bi letošnji tretji po vrsti in vsi prihodnji nosili ime »PO POTEH KOKRŠKEGA ODREDA«.

»V bližnjem Udinborštu so se prvi borci zbrali že julija 1941. leta in prav tu se je zadrževala v letih 1941–1942 tudi Kokrška četa kot predhodnica Kokrškega odreda.

Šestnajstega aprila 1942. leta je bila Kokrška četa dvodnevni boj z Nemci, ki so obkolili četo v Udinborštu in odkoder se je skupina štirinajstih borcev umaknila v znano Okrogelsko jamo, kjer je v dvodnevnem boju padlo dvanajst borcev.

Sredi septembra (13. in 14.) 1942. leta, so Nemci v Udinborštu obkolili drugi bataljon Kokrškega odreda. Kar 23 borcev je padlo v boju s številčno močnejšim sovražnikom.

Petindvajsetega julija 1942. leta so borci Kokrškega odreda napadli na nekdanji glavni cesti pri Bistrici pri Naklem, ki je vodila iz Kranja proti Je-

Največja zmaga je premagati samega sebe! Dupljanski smučarski maraton »Po poteh Kokrškega odreda« je bil velika preizkušnja moči in sposobnosti nekaj stotih tekmovalcev, ki so se podali na pot po 25 kilometrov dolgi smučini

Oživljene poti Kokrškega odreda

senicam, kolono osemdesetih nemških tovarnjakov, ki so bili namenjeni na hajko v Selško dolino in od tam na Jelovico, kjer so se zadrževali borci Prve in Druge grupe odredov. V tem napadu so borci uničili skoraj celotno komando na čelu s komandantom policijskega smučarskega odreda Maksom Schädlichom. Še to noč so se Nemci strahovito maščevali nad domačini, saj so jim požgali tri domačije, devet vaščanov pa so

fe-MIŠKO, poteka 25 kilometrov dolga tekaška proga. Številni mladi, ki so svoje moči preizkusili na naših v boju ničlikokrat prehojenih poteh pa so nam porok, da bo spomin in zmagovita pot borcev Kokrškega odreda vedno živela.

Pisana karavana maratoncev

Vojaki, pionirji in nekoliko manj pripravljeni smučarji tekači, med ka-

zom Pavčičem na čelu, Rogovi kolesarji, ki so zamenjali kolesa za tekaške smuči, delavci jeseniške železarne, znani televizij-ski in gledališki igralci, slepi iz Škofje Loke, številni mladi iz domala cele Slovenije... Med nami pa so bili tudi številni nekdanji borci, ki jim tudi leta, ki so se že globoko zakoreninila v njihova pleča niso preprečila, da ne bi zmogli 25 kilometrov dolge tekaške proge.

Med to pisano karavano maratoncev smo sre-

gel, pravi in v isti sapi doda, da mu je TV-15 v zadnjem času še posebno všeč. No, če boste pisali še o maratonih, ga bom pa še bolj nestrpno pričakoval.

SREČKU ŠTERNU iz Zabreznice pri Žirovnici je bilo komaj 17 let, ko je prišel med borce drugega bataljona Kokrškega odreda. Pogumno se je v nedeljo podal na dolgo pot. Kaj bi je ne zmogel, saj še ni dolgo tega, ko je zmogel še marsikatero bolj zahtevno oviro.

Letošnji zmagovalac tretjega dupljanskega maratona »Po poteh Kokrškega odreda« RUDI KOLANDER (v sredini), ZDRAVKO ERŽEN in IVANČIČ

Med osmimi slepimi tekmovalci iz Škofje Loke je tudi Darko Kisel premagal s svojim spremljevalcem 25 kilometrov dolgo pot

ubili. Čez dva dni pa so pripeljali iz Begunj še 50 talcev in jih na tem kraju ustrelili.

Zdaj stojijo tu spomeniki, spomeniki, ki ne smejo nikoli utoniti v pozabo. Ob teh spomenikih,« nadaljuje s pripovedovanjem borec Kokrškega odreda Franc Šte-

terimi je bilo tudi veliko žensk, so se pomerili na deset kilometrov dolgi, vsi ostali in teh je bilo le nekaj manj kot 600 pa so se družno potili na 25 kilometrov dolgi spominski progi. Med nami so hiteli proti cilju nekdanji in sedanji reprezentanti v smučarskem teku z Jane-

čali MILOŠA BAŠINA iz Ljubljane, nekdanjega aktivista in znanca številnih taborišč v Italiji in Nemčiji. Ne mine maraton, da se ga Miloš ne bi udeležil. Zdaj se že pripravlja na bloškega. Čeprav bo daljši, kot ta v Dupljah in zahtevnejši, ga bo kljub vsemu zmo-

»Res je,« pravi Srečko, »da naša mladina vse premalo ve o naši težki prehojeni poti. Na takšnih srečanjih pa mladina marsikaj novega zve iz naše zgodovine. Veste, tudi nam borcem se zdi prijetno, ko vidimo to našo mladino, ki se polna moči in elana z veliko

vnemo poda po poteh, ki so jih borci našega odreda nešteto krat prehodili.

Prejel sem že številna priznanja pa moram reči, da sem poleg tistega, ki sem ga dobil lani, red republike z bronastim vencem, za delo v družbenopolitičnih organizacijah, s katerim me je ob mojem življenjskem jubileju presenetil tov. Tito, še najbolj ponosen na tista priznanja tovarišev, sodelorcev in znancev, ki mi jih izrečejo potem, ko uspešno premagam nekaj deset kilometrov dolgo tekaško progo.

POLDE TOMAN, doma iz Brega pri Žirovnici, partizan v Prešernovi brigadi, Šerčerjevi, 14. diviziji, v Kosovelovi brigadi in končno borec tretjega Kokrškega bataljona. Ni se ustrašil dolge poti na smučeh, saj je ob tem obšel vsa spominska obeležja padlih tovarišev in bil z mislimi ponovno zopet pri njih.

Kramljala sva o delu mladim na vasi, o vključevanju v številne akcije, ki jih organizirajo člani krajevne organizacije ZB in pododbora Kokrškega odreda, se nekoliko pomudila pri jeseniški železarni, kjer je Polde še v pokoj in v nekaj besedah povedal kaj misli o železarni:

»Ko sem bil mlad, so starejši dejali, da je bilo za delavca v železarni veliko bolje v Avstriji kot v takratni stari Jugoslaviji, zdaj pa pravimo mi starejši, da je za delavca v zdajšnji železarni boljše kot je bilo kdajkoli prej!«

Naključje je hotelo, da je bil najstarejši udeleženec letošnjega dupljanskega maratona »Po poteh Kokrškega odreda« nekdanji borec tega odreda, zdaj že 66 let star ZDRAVKO ŠPORN. Tekmoval je s smučmi, ki so stare že 41 let in jih je dobil od Pera Vovka z Jesenic, ki mu jih je prinesel iz Kanade. Zdravko je z njimi tekmoval že na vseslovenskih igrah na Češkoslovaškem. Smučarski maratoni so njegova domena. Ni ga strah ne kilometrov ne mlajših tekmovalcev. Celih 40 let ga je »kalilo jeklo« jeseniške železarne. Tu je spoznaval bridkosti in radosti delavca. Zna ceniti delo, še bolj človeka. »Dobro mladino imamo,« pravi. »Še več jim moramo zaupati! Poglejte kako se znajo boriti. Tudi na dolgi smučarski tekaški preizkušnji pride do izraza upornost!«

Dupljanski smučarski maraton »Po poteh Kokrškega odreda« je bil prva letošnja tovrstna smučarska preizkušnja. Že v nedeljo se bodo smučarski maratoncei, čigar družin je vedno bolj številnih, preselili na Bloke, pa na Koroško in dvanajstega februarja v Črni vrh nad Idrijo.

Tekel na tretjem duplanskem maratonu »Po poteh Kokrškega odreda«, se pogovarjal z borci, slikal in zapisal: TONE URBAS

ZDRAVKO ŠPORN

MILOŠ BAŠIN

SREČKO ŠTERN

POLDE TOMAN

Spremljal sem ranjence na zdravljenje v Italijo

Kot ranjenec sem se zdravil v bolnišnici Jelendol v Kočevskem Rogu. Ker sem bil že bolničar v bivši jugoslovanski vojski, v tej partizanski bolnišnici pa jih je primanjkovalo, me je upravnica bolnišnice dr. Meta prosila, naj ostanem tam kot bolničar.

Poleti 1944 je v bolnišnici Jelendol prišla komisija angleških in naših zdravnikov. Odbirali so ranjence – za katere je bilo predvideno, da se bodo morali zdraviti še vsaj tri mesece – da bi jih prepeljali na zdravljenje v južno Italijo, kjer je bilo na osvobojenem ozemlju že precej bolnišnic. Uprava partizanske bolnišnice me je določila, da bom spremljal ranjence do letališča na Babnem polju, od koder naj bi jih z letali prepeljali v Italijo. Dan pred tem, ko smo začeli ranjence prevažati, mi je dr. Meta sporočila, da bom moral z njimi celo v Italijo.

Zgodaj zjutraj naslednjega dne smo spravili ranjence do ceste, kjer so čakali vozovi, lažji ranjenci pa so šli peš. Odpeljali smo jih čez Podturn, Stare žage ter Črmošnjice v Srednjo vas pri Črmošnjicah, kjer smo jih dali v hiše in skednje. V zbirališče so pripeljali tudi ranjence iz drugih bolnišnic Kočevskega Roga, od koder so jih potem s kamioni prepeljali do letališča. Pot do letališča je potekala preko Semiča, Črnomlja, Vinice, v Brodu na Kolpi smo se prepeljali čez Kolpo s splavom, nato pa smo nadaljevali pot preko Delnic, Čabra, Cerkniske doline do Podupa. Ker smo se morali izogibati nemškimi postojankam, je tra-

podložena s smrečjem. Skrbel sem za dvaindeset ranjencev. Vsak tretji dan je prišel zdravnik dr. Pešot iz bližnje partizanske bolnišnice, da nam je pomagal. Na prevoz v Italijo smo čakali ves teden, ker so bili takrat hudi boji v Črni gori in so imeli prednost ranjenci s tistega področja. Tudi s sanitetnim materialom so nam pomagali iz bližnje bolnišnice, dali so mi še bolničarko, ki mi je pomagala pri delu ter nas zaščitili z nekaj partizani in enim puškomitraljezom.

Med čakanjem na prevoz sta mi umrla dva ra-

pograde. Kar šestnajst sem jih moral prenesti, čeprav so ob streljanju sami bežali v grmovje.

Končno smo dočakali dan, da smo tudi mi lahko odšli proti letališču, s katerega so vozila letala samo ponoči. Navadno je priletelo dvojce letal hkrati. Tisti večer je prvo letalo pripeljalo vojaški material okrog triindvajsete ure. Ko je bilo letalo izpraznjeno, smo vanj naložili nepokretne ranjence in jih takoj odpeljali. Drugo letalo je odpeljalo vojaški material na Štajersko in se je malo po polnoči vrnilo na letališče. Vanj smo naložili še ostalih petindvajset ranjencev. Po

meni so dovolili, da sem si malo odpočil, vendar sem se kmalu javil na komandi in prosil, naj me pošljejo v kakšen tečaj. Poslali so me na štirinajstdnevni higijenični tečaj v Grumo, ko pa sem prišel tja, sem zvedel, da je tečaj odpadel zaradi premajhnega števila tečajnikov. Na sprejemnem oddelku me je komandirka-bolničarka Cita Lavrenčičeva vprašala, kaj sem po poklicu. Ko sem povedal, da sem bolničar, sva se takoj zmenila, da ostanem pri njej. V tej bolnišnici nas je bilo šestnajst bolničarjev. Bili so skoraj sami primorski Slovenci, med njimi sta bila le en Dalmatincev in

Odšel sem v Gravino

Polovico bolničarjev, ki smo bili v Grumi, so poslali na Vis, druge, med katerimi sem bil tudi jaz, pa v bolnišnico v Gravini. Tam je bila bolnišnica v italijanski gimnaziji, bolničarji in bolničarke pa smo stanovali v bivšem fašističnem mladinskem domu.

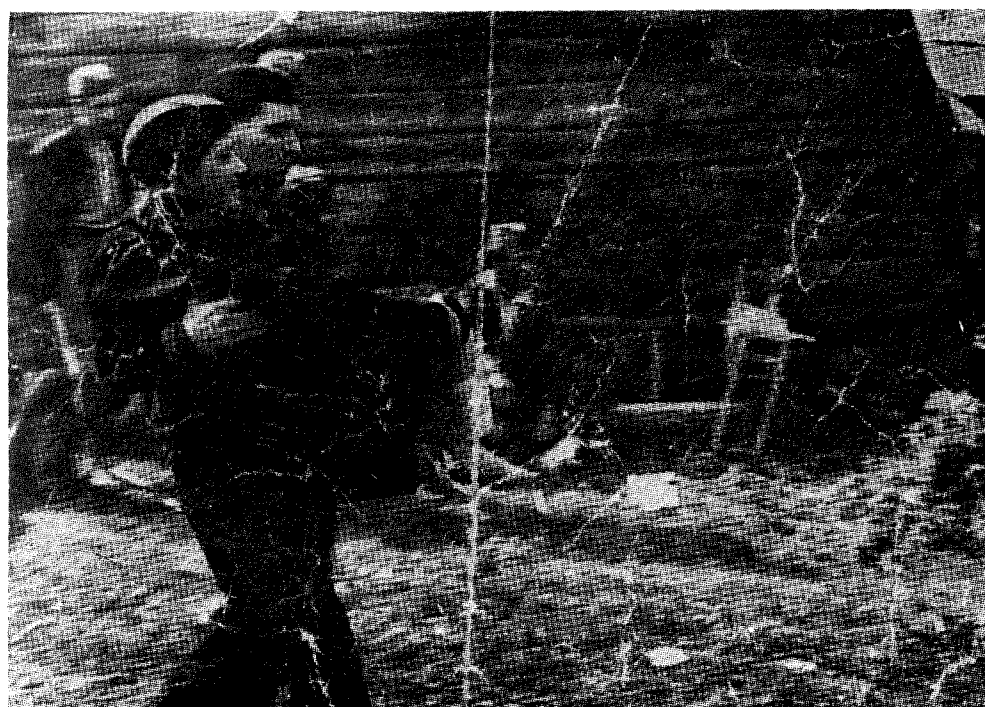
Ker sem bil invalid in sem že v Grumi težko opravljal bolničarsko delo, sem v Gravini prevzel nočno službo v oddelku osamitve. Te službe so se bali vsi bolničarji, ker so bili na tem oddelku v

uprava kaznovala bolničarje s tem, da jih je poslala na otok Vis, od tam pa naprej na fronto v Dalmacijo. Kaj se je z omenjeno bolničarko zgodilo pozneje, mi ni znano.

V Gravini je bilo tudi živahno kulturno delo. Bolničarji in bolničarke smo sodelovali v pevskem zboru, ki ga je vodil neki magister, doma iz Trebnjega. Sodelovali smo tudi v dramski skupini. Hodili smo na kulturne prireditve tudi v drugih bolnišnicah, kot so Tarranto, Brindisi, Monopoli in drugod. Tam smo se srečevali s svojimi rojaki, med katerimi sem našel tudi veliko svojih prijateljev in znancev.

V Gravini je bil tudi materinski dom, v katerem so bile matere partizanke s svojimi otroki ter nosečnice. Pogosto smo jih obiskovali, one pa so nam pletle volnene jopice. V tem domu je bila tudi žena Franca Rozmana, ki je rodila v Italiji.

Na dan zmage, 9. maja, sem bil še vedno v Italiji. Okrog 20. junija je šel transport invalidov iz Altamure v Jugoslavijo, s katerim sem se odpeljal tudi jaz. Za dva dni smo se ustavili v Splitu, nato pa smo se z ladjo Krpan odpeljali do Senja, kjer smo prenočili. Mladi so nam pripravili prisrčen sprejem. Pozno v noč so plesali tudi nekateri ranjenci.

Med najtežjimi ranjenci je bila tudi borka, ki so ji amputirali nogo

Danes objavljena fotografija z vprašanjem je bila posneta poleti 1944 na Šmohorju nad Laškim. Kdo so borci na njej?

jala pot v eno smer celih devet ur, celotna evakuacija pa teden dni.

V vas Podup smo prišli šele ponoči. Tam smo prenočili, naslednji dan pa smo se premaknili v nekaj kilometrov oddaljeni gozd, kjer smo imeli pripravljeno zasilno bivališče. Tam smo čakali, da pridemo na vrsto za prevoz z letali v Italijo. Letališče je bilo oddaljeno od naše postojanke približno osem kilometrov. S tega letališča je bilo prepeljanih okrog petsto ranjencev iz Kočevskega Roga, Primorske in tudi s Hrvaškega.

Naša postojanka je bila narejena iz desk. Ležišča so bila dvignjena od tal in

njenca. Prvi je bil mlad študent iz Ljubljane, drugega pa se ne spominjam več. Pokopali smo ju na bližnji jasi ter v grob položili steklenički s podatki. Čakanje je bilo zelo naporno, ker ranjencem nismo mogli nuditi vsega, kar so potrebovali. Tudi hrana je bila slaba.

Nekaj dni pred vkrcavanjem v letalo smo proti večeru v neposredni bližini slišali streljanje z brzostrelko. Partizani iz zaščite so odšli v patroljo, ranjenci pa so se razbežali v grmovje, le dva sem moral odnesti na varno. Ko je nevarnost minila, baje se je neki partizan napil in je streljal, sem tik pred nočjo nosil ranjence nazaj na

dveh urah vožnje smo pristali v Bariju. Ko smo pristali, so vsi pokretni ranjenci odšli v kamion, ki nas je čakal, le ranjenec, ki je ležal na nosilih, je med potjo umrl. Tako so od prevoza v Kočevskem Rogu do pristanka v Italiji umrli trije ranjenci.

Po kratkem počitku smo začeli ranjence prevažati v bolnišnice. Mišlim, da jih je bilo okrog osem.

Jaz sem prišel v Kvasano, kjer je bilo približno dva tisoč rekonvalescentov. To so bili največ bolniki in onemogli Črnogorci in Dalmatinci, ki so se morali umakniti pred Nemci, nekaj pa je bilo tudi ranjencev, ki še niso bili sposobni za boje. Tudi

Italijan. V sosednji stavbi je stanovalo okrog osemdeset bolničark, v glavnem Dalmatink, le komandirka Cita Lavrenčič, doma iz Sodražice, in njena namestnica sta bili Slovenki. V bolnišnici Gruma je bilo okrog tisoč ranjencev in je bila to največja bolnišnica v Italiji.

Dodelili so mi sobo z dvanajstimi ranjenci, za katere sem skrbel, hkrati pa sem pomagal bolničarkam v drugih sobah pri postiljanju postelj težkih ranjencev. Okrog novega leta 1944 so bolnišnico Gruma ukinili. Ozdravele ranjence so z ladjo prepeljali preko Barija na Vis, težje ranjence pa so premestili v bolnišnico Gravina.

glavnem bolniki-tifusarji. Ker sem med opravljanjem te službe lahko tudi malo zadremal, sem lahko podnevi pomagal pri oskrbovanju stavbe in pri drugih delih. Hišnica zgradbe je bila s Sušaka in smo jo klicali »mamica«, mene pa so v oddelku bolničarjev klicali »očka«.

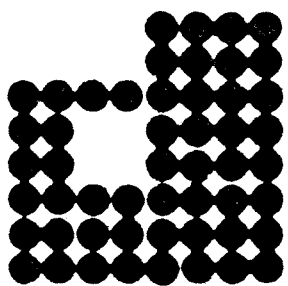
Nekega dne je bolničarka-Dalmatinka zbolela in je več dni ležala v postelji. Tovarišice, ki so delale v kuhinji, so našle v peči, ki so jo uporabljali za zažiganje odpadkov, dva mrtva novorojenčka. To so javile upravi bolnišnice. Začeli so raziskovati in kmalu so ugotovili, da je otroka vrgla v peč prav bolničarka, ki je ležala v postelji. Za tako hude prekrške je

Naslednje jutro smo se odpeljali do Crikvenice, od tam pa s kamioni do Reke. Dne 29. junija smo se z vlakom pripeljali v Ljubljano.

Na ljubljanski železniški postaji sem se srečal s dr. Meto, ki je bila upravnica bolnišnice Jelendol. Po njenih navodilih sem se odpravil v invalidski dom v Trnovem, kjer me je upravnik prosil, naj bi ostal v domu kot bolničar. Ponudbe nisem sprejel, ker sem si preveč želel domov.

Dne 20. avgusta sem se vrnil v Grosuplje in se spet zaposlil v tovarni Motvoz in platno, kjer sem delal že pred vojno.

MARTIN ZAJC

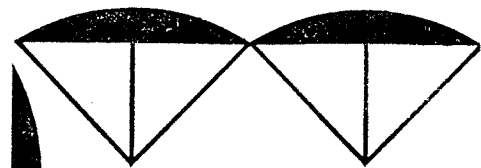
DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige,
publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in
večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je
specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica. Izdaja osrednji
slovenski dnevnik »Delo«,
Telex, štirinajstdnevnik Naši
razgledi, revijo Avto, revijo
Stop, revijo Jana, Zabavnik.

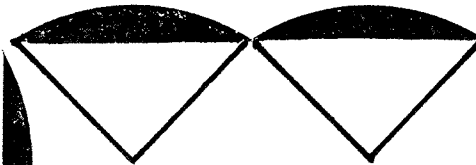
Zime še ni konec,

v vseh slovenskih veleblagovnicah
»nama« pa si že lahko
na razprodaji
od 16. 1. – 15. 2.

kupite
moško,
žensko,
in otroško
zimsko
konfekcijo in obutev

za 30%–40%
ceneje

običajne
»nama«
veleblagovnice
v škofiji loki,
v kotevju,
v velenju,
v sloveni gradu,
na žalcu,
v cerknem in v
ljubljeni!

križanka

	SESTAVIL: KOPRIVŠEK	CELIČNINA	ŽIDOVSKO Z. I ME	PRELIVANJE BARV	ZNAN UMETNIŠKI KIP	TKANINA	100 m ² 100 m ² 100 m ² 100 m ²	
	TROPSKI KRAJI							
	SIMEN MIRNIK							
	♦							
	♦							
	KATEGORIJA V BOKSU							
	SOLI OLJNE KISLINE							
RISAL: JAK	ZNAČAJ	NEPROFESI- ONALKA	M. I ME	RINA	ARZEN AMERIŠKO M. I ME	TELESNA ŠIBKOST	VIKTOR CAR	AMERIŠKA VESOLJ. AGENCIJA
KEMIČNI ELEMENT					MESTO V FRANCIJI			
IZDELOVA. VIGLIN IZ CREMONE					REDŽEPOVA SPOKORNIK			
SODNIK V SPODNJEM SVETU								
SOSS				TV-15	DRAMSKI PRIZOR			
KESANJE				FURSTEN- BERG	MONGOLSKI VLADAR KOSITER		RUKANJE	VRSTA PSA
„SUHE ŽENSKE“						IRHOVINA		
VRSTA IZOLAC. MATERIALA						TISOČAK		
RAVNINA					TV-15	KIP GOLEGA TELESA		

Industrija bombažnih izdelkov-Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Telefon: centrala 23-755
komercijala 21-391
nabava 21-637
Brzojavke: IBI Kranj
Poštni predal: 32
Telex: 34-576 YU IBI

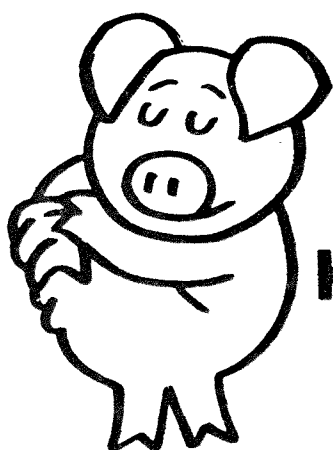
Industrija bombažnih izdelkov IBI Kranj,
proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v
sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu,
dekorativne tkanine in gradle po
konkurenčnih cenah.

Zaščitni znak IBI je znak kvalitete!

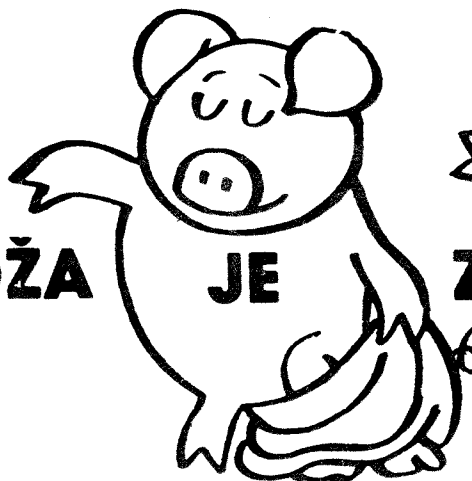
TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

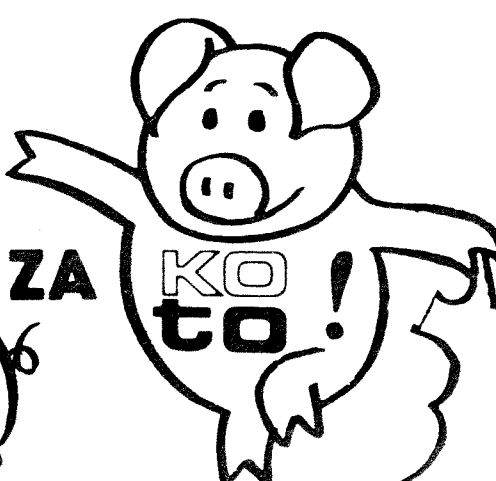
MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 60103-601-23238

KOŽA

JE

ZA

KO
to!

KO to

KOTO koteks tobus
in zbiralnice
kmetijskih zadrug
odkupujejo svinjske
kože po ugodnejši
ceni kot prejšnja leta

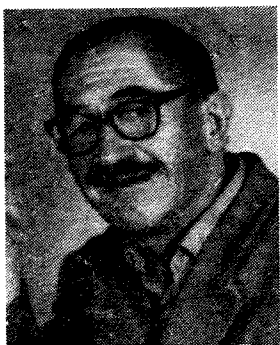

Vinko Uhan

V Apačah so se novembra lani poslovili od tovariša in borca Vinka Uhana. Njegova partizanska zgodba se je začela leta 1943, ko je postal borec Cankarjevega bataljona. Še pred tem pa je že od leta 1942 sodeloval v NOB na terenu. Kot izkušen tesar je sodeloval tudi pri gradnji partizanske bolnišnice v Kočevskem Rogu.

Tovariš Uhan se je rodil 18. 7. 1905. leta v Dolnjem Medvedjem selu pri Trebnjem. Za svoje vojne zasluge je bil odlikovan za hrabrost in z redom zaslug za narod.

Tovariši ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Jože Starc

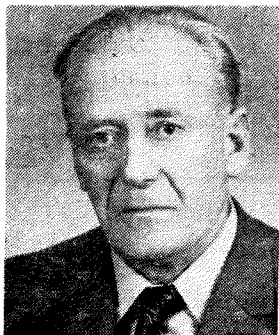
V sedemdesetem letu starosti so 5. januarja letos v Kočevju pokopali tovariša Jožeta Starca, rojenega v Prigorici na Dolenjskem. Tovariša Starca je začetek vojne presenetil v Beogradu. Takoj po propadu stare jugoslovanske vojske se je vrnil domov in se vključil v delo OF. V roški ofenzivi je bil ujet in interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije se je nekaj časa bojeval v Rabski brigadi, nato pa je bil dodeljen ROOF Dolenja vas in kasneje v Ribnico kot vosovec. Od jeseni leta 1944 je bil zopet dodeljen operativnim enotam, kjer se je boril vse do osvoboditve.

Janez Korelc

Zadnjega dne v decembru lani so v Kočevju pokopali v 79. letu starosti tovariša Janeza Korelca. Rodil se je v Gornji vasi pri Mokronogu. Že v prvi svetovni vojni je sodeloval v bojih na Koroškem.

Med narodnoosvobodilno vojno je bil ves čas aktiven, kakor tudi vsa njegova številna družina. Bil je tudi na zboru odposlancev v Kočevju leta 1943. Po šestindvajsetletnem delu v svobodi se je tovariš Korelc z ženo preselil k sinu v Kočevje, da bi tu v miru užival pokoj. Ostal je zvest delavskemu razredu in revoluciji vse svoje življenje.

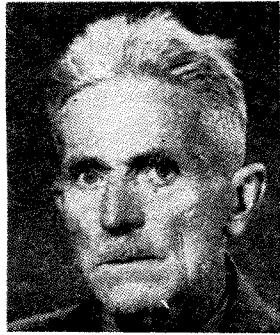

Peter Pantar

Njegova življenjska pot je bila zelo pestra. Rodil se je pri Prezidu v Gorskem Kotarju. Pred vojno je z očetom delal kot gozdni delavec po francoskih gozdovih. V začetku vojne se je vrnil domov in vsa družina se je vključila v delo OF. Spomladi 1942 je odšel v partizane – v Rakovsko četo. Boril se je v okolici Gorskega Kotarja in v Liki. Nemci so ga ujeli in poslali na rusko fronto, kjer je pobegnil in se do konca vojne boril na strani rdeče armade. Sodeloval je v bojih za osvoboditev Beograda in za osvoboditev Trsta. Tretjega januarja smo ga pokopali v Kočevju.

Jože Lampret

Trinajstega decembra lani so se tovariši na vojniškem pokopališču poslovili od kmeta Jožeta Lampreta. Rodil se je 4. 3. 1898 v Stični na Dolenjskem, v NOB je sodeloval na terenu Male dole – Janškova od pomladi 1944.

Franc Žakelj

Rodil se je pred 79 leti v Žireh. Bil je čevljar, priden in vzoren delavec. Z ženo sta vzgojila pet otrok v zavedne Slovence, ki so se vsi že leta 1943 vključili v narodnoosvobodilno gibanje. Aprila 1943 mu je padel v partizanih sin Franc, na pragu svobode pa je pred domačim pragom eksplodirala mina in mu iztrgala še drugega sina. Od pokojnega tovariša Franca smo se poslovili prve dni decembra 1977 na pokopališču Dobračeva pri Žireh.

Helena Janša

Lani avgusta je v 87. letu umrla na Jesenicah Helena Janša. Izšla je iz zavedne družine, ki je med NOV dala velik delež naši borbi. Njena hči Silva je bila partizanka v Škofjeloškem odredu, kjer je februarja 1944. leta padla. Dva njena brata pa sta bila v taborišču. Tovarišico Janševo smo pokopali na dovškem pokopališču.

Jakob Kikelj

Na pokopališču v Orehku pri Cerknem so 3. decembra lani pokopali štiriindevetdesetletnega očanca Jakoba Kiklja. Preživel je obe svetovni vojni in v obeh tudi sodeloval. V prvi se je boril na soški fronti, v drugi pa je bolan in invaliden vendar še imel toliko moči, da je delal za partizane na terenu.

Marija
Dežnikar-Micka

Tovarišica Dežnikarjeva se je rodila 1895. leta v Prekopi pri Vranskem. V NOB je sodelovala s svojim možem že od vsega začetka. Njuna hiša je bila vsa vojna leta pribežališče številnim funkcionarjem NOV na Štajerskem, saj so imeli doma zgrajen bunker. Tovarišica Micka je bila za svoje požrtvovalno delo odlikovana z odredom zasluge za narod. Petega decembra smo jo pokopali v Vojniku. Bila je tiha in skromna in taka nam bo tudi ostala v spominu.

Podprimo postavitev spomenika Rudolfu Maistru

Prvega novembra letos bo preteklo 60 let, kar je dal slovenski pesnik general Rudolf Maister, z osvojitvijo avstrijskega štacijskega poveljstva v Mariboru znak za začetek bojev za slovensko severno mejo. Njegovemu zgledu so sledili tisoči drugih prostovoljcev, ki so kljub vojni utrujenosti posegli v boj na štajerskem, koroškem in prekmurskem odseku naše severne meje. Kar je torej treba predvsem slaviti, je bojovita zavest, ki je vodila te borce, da ima vsak narod predvsem to, kar si sam s svojo požrtvovalnostjo pribori. S tem so pokazali jasnejšo, zrelejšo zavest kakor tedanja slovenska narodna vlada v Ljubljani, ki je bila pripravljena čakati na milostno odločitev zmagovalne antante.

Zaradi oklevanja slovenske narodne vlade v Ljubljani in zaradi novih mednarodnih političnih okoliščin ta boj ni bil povsod enako uspešen. Ni pa dvoma, da je bil s posegom tedanjih slovenskih prostovoljcev priborjen za Slovenijo in Jugoslavijo Maribor s štajerskim Podravjem, Mežiška dolina in Prekmurje. Na koroškem odseku je kljub začetnim uspehom prostovoljcev pod poveljstvom nadporočnika Frana Malgeja, stotnika Alfreda Lavriča in stotnika Miroslava Martinčiča ter kljub zmagoviti ofenzivi, v kateri je jugoslovanska vojska junija 1919 zasedla Koroško do Gospe Svete, pariška mirovna konferenca sklenila, da naj odloči o državni pripadnosti slovenske Koroške plebiscit. Plebiscit smo izgubili, ker se je nemška avstrijska socialnodemokratska stranka z vso agitatorično silo zavzela za socialno naprednejšo Avstrijo, kakor je bila tedanja Jugoslavija, in ker je obenem obljubljala, da bodo lahko Slovenci tudi v Avstriji ohranili svojo narodnost. Tako so postali koroški Slovenci žrtev zamudnosti slovenske narodne vlade v Ljubljani v prvih mesecih razpada Avstro-Ogrske in končno žrtev zahrbtnosti nemške avstrijske socialdemokracije in lahkovernosti velikega števila svojih rojakov.

Vsega tega se bomo spominjali letos, s ponosom, da smo storili svojo dolžnost in uspeli na štajerskem odseku, kar je bilo odločilno tudi za Mežiško dolino in Prekmurje, a tudi z žalostjo, da nam ni uspelo rešiti koroških Slovencev iz sistema načrtne germanizacije.

Za 60-letnico bojev za severno slovensko mejo 1918/19 je bila kot osrednja proslava zamišljena postavitev spomenika prvemu prostovoljcu v teh bojih, slovenskemu pesniku in generalu Rudolfu Maistru, v Mariboru, na glavnem kraju njegovega delovanja. Pojavili pa so se v Mariboru glasovi nasprotovanja ali pomišljanja. Predsednik Zveze prostovoljcev-borcev za severno slovensko mejo 1918/19 Lojze Ude se je obrnil na Republiško konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva s predlogom, da bi to pojasnili. Dne 21. septembra 1977 je bil sklican sestanek, ki so se ga udeležili razen tovariša predsednika Republiške konference Mitja Ribičiča in Toneta Fajfarja, še tovariši: Gorazd Mazej za občinsko konferenco SZDL v Mariboru, Vitja Rode kot predsednik mariborske občinske skupščine, Marjan Dolenc za Zvezo združenj borcev NOV ter dr. Maks Šnuderl in Lojze Ude. Tovariš predsednik Mitja Ribičič je sklenil razgovor z naslednjimi ugotovitvami:

- mariborska univerza naj bo organizator simpozija o generalu Maistru in borcih za severno mejo
- preučiti je treba možnost, da bi postavili spomenik pred novo šolo
- koristno bi bilo, da letošnje leto SZDL Maribor predvidi srečanje borcev za severno mejo.

Iz teh ugotovitev je razvidno, da vprašanje spomenika generala Maistra ni več vprašanje političnih spornosti in da je prevladalo mnenje, da se postavi generalu Maistru poseben spomenik na vidnem javnem mestu. Vprašanje je le, kdaj bo ta misel uresničena. Naša zveza mora skrbeti, da ideja ne bo pozabljena. Računamo pri tem tudi na samostojne pobude tiska in občinstva, kakor jih je bilo že mnogo doslej.

Andrej Zlobec

Ilegalec Miško

Januar 1945. Ljubljana. Policijska ura. Na cesti ni nikogar; še pes ne sme stopiti na cesto. Vem, da je edino vozilo, ki se sme v tem času pojaviti v mestu, le policijski avto.

Napeto prisluškujem v noč. V nočeh imam živce še bolj napete kot podnevi. Že lepo število ilegalnih akcij imam na vesti. Nenavsezadnje ni čudno, da ne morem spati.

Zaslišim avto. Po ulici mimo pivovarne Union brni. Ustavil se je – pred našo hišo. Do srca se mi zareže glas zavor. Ropot korakov, divje zvonjenje hišnega zvonca. Zagledam štiri usnjene plašče, štiri surove obraze.

Ura je ena po polnoči. Prestrašeni otroci in žena tiho iht. Stvari z omar lete vseppek po sobi – policija išče karkoli kar naj bi bilo sumljivo. Čutim, da so vsi v hiši budni, zdi se, da trepetajo celo zidovi, ne samo ljudje.

Ob petih je preiskave konec. Pahnejo me skozi vrata. Ne dovolijo mi, da bi se poslovil od družine. Odpeljemo se v mrzlo noč. Nisem vedel ali kaj vedo o meni. Mnogo res niso vedeli, o tem sem se prepričal kasneje, med zasliševanji. Vedeli so le to, da sem vojni poročevalec z imenom Miško. V roke jim je prišel eden mojih zemljevidov z vrisanimi podatki o premikih nemških in domobranskih čet. Take zemljevide sem vsak teden pošiljal preko ilegalca Dušana na drugo stran žice, ki je obdajala okupirano Ljubljano.

Avto se je ustavil pred policijo na Prešernovi cesti. Še malo in pahnili so me v zloglasno 'živčno celico'. Le tenka stene me je ločila od mučilnice. Slišal sem vse, kar je tam dogajalo.

Tudi jaz sem prišel na vrsto. Ne vem koliko časa so me 'mehčali', tudi ne vem, koliko časa sem čakal v tisti prekleti luknji; vem le to, da je bila spet noč,

ko sem se v spremstvu dveh stražarjev opotekal mimo Tromostovja proti zaporom na Poljanah. Tudi tam me je čakalo podobno zasliševanje.

Ko sem prišel k zavesti, me je paznik z udarci opozoril, da sem jetnik številka 39 z oznako 'B', kar je pomenilo, da bom brez vsega, brez hrane, brez odeje.

Skušam se ponovno zavaliti na desko pa me paznik z novo porcijo udarcev opozori na hišni red. Ležati pred deseto uro zvečer in po šesti uri zjutraj ni dovoljeno. Menda sodim v kategorijo najtežjih in najnevarnejših zapornikov.

Slonim ob mrzlem zaporškem zidu, poskušam urediti misli, tipam rane. Po obrazu mi teče kri. Od udarcev mi je počil bobnič. Spomin je še poln rezkih ukazov: »Govori! Govori!« Ne, ne, molči, slišim odmev v glavi.

Sedaj sem sam, v temi, v mrazu, v ječi. Vzeli ste mi svobodo, toda moje misli lahko vsak trenutek svobodno zapustijo ta jetniški prostor...

Spominjam se tistega jesenskega dne leta 1944. Bil sem skrit na podstrešju hiše v Medvedovi ulici s številko 10. Čakal sem na napad naših letal na kurilnico v Šiški. Za ta napad sem na svobodno ozemlje poslal predlog in tudi potrebne podatke.

Zdi se mi, da spet slišim hrup letalskih motorjev, da vidim mala črna letala. Lete nizko čez Šišenski hrib. Slišim regljanje strojnic pa razjarjeni glas nemškega flaka z Rožnika. Potem ples svinčenk okrog mene, prah, oglušujoč ropot...! Najprej prvo, pa drugo in tretje letalo. Prvi dve se v bliskovitem loku vračata. Vsa tri sedaj točno zadevajo cilj. Prvi rafal je oplazil hiši v Medvedovi ulici 10 in 11. Iz kurilnice sika para in od njene moči se stresajo lokomotive. Zdi se da drhti vsa Šiška.

Človeških žrtev ni. Od komande naših letal na svobodnem ozemlju sem dobil pravočasno obvestilo o točnem času njihovega 'obiska' v kurilnici. Dobil sem tudi nalogo, da vse slovenske železničarje posvarim, da se v danem momentu ne bi zadrževali v bližini kurilnice.

Dušim se v prahu na tesnem podstrešju. Hitri ptiči se že vračajo preko Golovca na svobodno ozemlje. »Bravo, fantje! Mi smo vami! Pomagali vam bomo iskati cilje, da boste zadevali sovražnika na najbolj ranljiva mesta!«

Vračam se domov, v Jesenkovo ulico številka dve. Zaskrbljen sem. Doma pa, ne morem si kaj, da se ne bi nasmejal prestrašenemu obrazu dvehletnega sina.

Spet se zavem, da sem v ječi. Tudi Dušan je nekje med temi zidovi. Zapri so ga nekaj dni pred menoj, a zasliševalci mi niti z besedo niso omenili ljubljanske kurilnice. Torej niso od Dušana ničesar zvedeli. Hvala, prijatelj, tudi jaz bom molčal!

(Se nadaljuje)

Sto šol – sto junakov

3

Osnovna šola »Jožeta Krajca« z Rakeka

Osnovna šola na Rakeku je bila med vojno požgana. Učenci so vrsto let gostovali v domu TVD »Partizan« in nazadnje v prostorih današnje glasbene šole »Frana Gerbiča«.

Šele dobrih osem let po končani vojni so požgano šolo obnovili in jo nekaj let zatem poimenovali po Jožetu Krajcu, domačinu in predvojnem revolucionarju, španskem borcu in prvoborcu, rojenem 8. avgusta 1903. leta na Rakeku.

Že kot mlad fant je bil Jože Krajc željan novih spoznanj. Odločil se je za šolanje v vojaški pomorski šoli. Postal je mornariški podoficir na bojni ladji Orao.

Ob izbruhu revolucije v Španiji je bil Jože med prvimi prostovoljci. Kaj kmalu je spoznal strahote, ki jih je prinašal fašizem. Vsa ta spoznanja je Jože med NOB, kot politični inštruktor, prenašal na tovariše in soborce na Gorenjskem in v krajih ob Soči. Enajstega julija 1944. leta pa je Jože Kranjc, ko je skušal sredi noči z Jožetom Srebrničem, Filipom Peršoljo in Venceslavom Krivcem preplavati naraslo Sočo blizu Kanala, nesrečno utonil.

Do 1973. leta je bil Jože Krajc pokopan na pokopališču na Gorenjem Polju. Ko pa je krajevni odbor ZB NOV iz Kanala postavil grobnico na pokopališču v Kanalu, so ob svečani komemoraciji prenesli Jožetove posmrtni ostanke v novo grobnico. Prav ob tej priliki so se Rakovci natančneje spoznali z delom Jožeta Krajca med NOB, kajti v teh krajih so ga mnogo bolj poznali kot domačini.

Z novimi tesnejšimi vezmi med člani ZB NOV Kanal in Rakek sta se povezali tudi obe osnovni šoli. Zdaj že vrsto let izmenjujejo obiske, se srečujejo na športnem in kulturnem področju. Učenci osnovne šole »Jožeta Krajca« iz Rakeka pa so že večkrat obiskali kraje, kjer je med vojno deloval in se boril njihov rojak. Tako sedaj mladi rod neguje vezi in tovarštvo, katerega seme je zasejal Jože. Na grobnici je zapisano:

»Po teh hribih brez miru trohne nam kosti, ogenj še iz njih plamti, ko počivamo v junaškem snu, pomnite naš duh med vami bdi, vam svobodo je rodila naša kri.«

Ko je Jože Krajc prišel v partizane, je bil oblečen v mornariško obleko, preko ramen pa mu je visela značilna mornariška vreča. V trenutku so mu tovariši nadeli partizansko ime Žakelj.

Jože Krajc-Žakelj je bil zares rojen mornar. S srcem je bil vedno na morju. Ko je sedel zamišljen s svojimi tovariši sredi gozdov ob dogorevajočem ognju, ga je večkrat kdo izmed soborcev pobaral: »Jože, kje pa si zdaj s svojimi mislimi?« In Jože mu je odgovoril: »Pusti me še trenutek, sedaj plovem!«

★

Osnovna šola »Jožeta Krajca« na Rakeku z delom neguje in utrjuje pridobitve NOB. Učenci že vrsto let skrbijo, da so spomeniki, grobovi in spominska obeležja padlih borcev vedno urejena. S kulturnimi prireditvami oživljajo spomine na vojne dni in na svojstven način izrekajo zahvalo vsem, ki so darovali življenja za svobodo.

Posodobitev pouka je ena temeljnih nalog rakovske osnovne šole v prihodnje. Dolgoletna želja, celodnevna šola, je želja učencev in učiteljev, vendar se jim bo ta želja izpolnila šele čez nekaj let, ko bo s samopriskevkom zbranim denarjem dobila šola še štiri nove učilnice, večnamenski prostor in preurejeno telovadnico.

V šoli dokaj dobro delujejo samoupravni organi učencev, pionirska organizacija, ZSMS, razredne skupnosti in šolska skupnost. Učenci pa svoja hotenja poglobljajo v številnih krožkih.

Tudi s Kartonažno tovarno TOZD Rakek in z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami na Rakeku učenci dobro sodelujejo.

Učenci in učenke 6. b razreda osnovne šole »Jožeta Krajca« na Rakeku z razredničarko Gornikovo

OPOROČAMO POROČAMO POROČAMO POROČAMO POROČAMO POROČAMO POROČAMO POROČAM

Pripovedka o Leninovi pravici

TABORNICA PARTIZANSKEGA
SAVSKEGA ODREDA, Ljubljana

Narodova ogroženost je oplemenitila našo zavest

Jože Levstik-Vid

»... O revoluciji? O narodnoosvobodilnem boju? V nobenem življenjskem obdobju nisem doživel toliko lepega in toliko težkega. Bilo je to obdobje, ko je bila narodova stvar tako ogrožena, da ni bilo več vprašanje aktivizacije ljudi – poštenih in pod zastavo Osvobodilne fronte. V njej je bil prostor za delavce, kmete, izobražence... sleherni in lahko do kraja uresničil vse tisto, kar je bilo najboljšega v njem.«

Zagorje. Učiteljska družina. Živeli so v neposredni bližini občinske hiše. Takorekoč čutili so utripe vsega tistega političnega življenja po prvi svetovni vojni. Občutili pa so tudi pezo ekonomske krize, v kateri se je razgalil takratni družbeni sistem kot ženska z uličnega vogala. V trboveljskem spopadu z Orjuno je padel Fakin, nekdanji Jožetov sošolec. Čemu? Zakaj? V mislih doraščajočega mladeniča so vrela vprašanja.

Spomini na mladost? Tudi šolski vrt je v njih, drevesnica in reja malih živali pa veliko sreče, ker mu je uspelo priti do duhovnega bogastva; diploma na pravni fakulteti v Ljubljani in kasneje v Zagrebu na agronomski.

»... Leta 1934 je bilo. Znašel sem se v skupini naprednih študentov. Tudi Janez Marendič iz Bele krajine je bil med njimi. Poštenjak in bister fant. Velik vpliv je imel na nas.«

Ljubljana. Prav v tistem obdobju se je zanetil politični režim ostrega odnosa do levece. Da je bil Jože Levstik v Zagrebu politično aktiven, ni bila skrivnost, da pa tako zapisan ni mogel dobiti zaposlitve, je bilo tudi res. Lotil se je brezplačne prakse v Ponovičah. Čez čas in po kdo ve koliko napisanih prošnjah, mu je uspelo: postal je kmetijski referent na mestni občini ljubljanski.

★

Na pohodu je fašizem. Osvobodilna fronta pa je zaživela, kot bi bila rdeča zastava nad mestom.

Bilo je dopoldne, v pisarni na Bethovnovi ulici. »Ste vi Jože Levstik?« Mirno je vstal prav ta Jože in je vojaško patroljo od-

peljal po hodniku. Pokazal je na šefova vrata: »Tu je!« Za tem je hitrih korakov smuknil na cesto in mimo tovarnjaka, na katerem so ždeli tovariši aktivisti. Prišel je trenutek, ko je bilo treba v gozd – med partizane. Na koledarju so bili zabeleženi zadnji dnevi meseca maja v letu 1942.

»... V partijo sem bil sprejet aprila leta 1941. Že pred tem sem v stikih s kmeti krepil akcije, ki jih je takrat vodila zveza delovnega ljudstva; šlo je za ideološko oborožitev kmečkih ljudi.«

... In za snovanje organizacij Osvobodilne fronte in partijskih celic v raju Poljan. V mestni klavnici se je Jože Levstik udeležil sestanka, na katerem se je zbralo osemdeset delavcev. Zima je bila, ljudje pa so se ogreli, kot bi stali ob velikem ognju. Toda pri taki množičnosti je bilo treba pričakovati, da legalno delo ne bo dolgo mogoče, da je med pšeničnim klasjem mogoče zaznati tudi osat.

»... Jeseni 1941 sem postal predsednik rajonskega odbora OF na Poljanah. Mobilizacija ljudi za odhod med partizane je postala ena najpomembnejših nalog aktivistov. Seveda je šlo tudi za ekonomske in propagandne akcije, ki so okupatorju v Ljubljani ježile lase.«

★

Javka je bila v Dravljah, v Brecljnikovi hiši. Na izhodih iz mesta so imeli Italijani tudi Jožetovo fotografijo. On pa v športnem oblačilu, s ponarejeno izkaznico, v družbi tovarišice Andrine in brata Iva, proti Dolomitom. Spremljal jih je partizanski kurir.

Štirinajst dni je bil v Dolomitskem odredu, od koder je prišel v drugo četo Krimskega odreda. Še vedno se rad spominja Jožeta Molka, politkomisarja in predvsem odličnega človeka.

Začela se je ofenziva, tudi ognjeni krst partizana Vida in umik preko Kravjih peči v dolino za Krimom. V tistih dneh je prvič spoznal Janeza Hribarja, ki je naredil nanj močan vtis. Čez nekaj let, v obdobju pred njegovo

smrtjo, je bil pogosto v Levstikovem stanovanju. Ure in ure je hodil okrog mize in snoval načrte za industrializacijo Loške doline. Vedel je, da lahko na ta način sežeš najgloblje v reševanje kmečkega problema.

Zdaj nizava dogodek za dogodekom: Ilova gora, od koder je moral Vid iz ofenzive varno prepeljati skupino znanstvenih in kulturnih delavcev; Šmarješke Toplice in kraji pod Gorjanci, kjer je moral s skupino sodelavcev po nalogu IO OF organizirati gospodarsko zaledje. Na novomeškem okrožju je dobil prvo politično nalogo, postal je sekretar odbora OF v šmarješko-šentjanskem podokrožju. Po smrti sekretarja Štefana Jereba pa je moral prevzeti njegovo dolžnost.

»... Sestanek aktivistov na Pugledu? Naše vodstvo je prišlo iz Dolomitov. Položaj je bil težak. Tedanje politične probleme in naloge je takrat še posebno jasno orisal Boris Kidrič. Predvsem se je bilo treba znova lotiti nalog, vsak na svojem terenu, odločno in z vso močjo!«

Po kapitulaciji Italije je postal Vid član upravne komisije IO OF gospodarskega sektorja. Oktobra 1944 je šel s skupino, ki jo je vodil Franc Leskošek-Luka, na Štajersko. Toda kaj bi naštevala dolžnosti. Po težkih letih vojne se je morala revolucija samo še nadaljevati. Če je bil pomočnik na ministrstvu za kmetijstvo, sekretar vlade LR Slovenije ali profesor na ljubljanski biotehnični fakulteti, končni cilj je bil le eden – boj za nove družbene odnose, za položaj delovnega človeka, za socializem in samoupravljanje.

»... Položaj kmetov po vojni? Prav temu področju sem se še posebno posvetil. Vselej sem imel pred očmi, na kakšne žrtve je bil pozvan med vojno kmečki narod. Vselej sem čutil s tem v zvezi nekakšen moralni dolg. Zadovoljen sem, da se v zadnjem obdobju te stvari obračajo na boljše; ampak narediti bo treba še veliko...!«

SILVO TERŠEK

Najslabše ulice se imenujejo »delavske«

Beograščani vedo, da se ena izmed najbolj neuglednih ulic na Čukarici imenuje »delavska«, Zemunci lahko povedo nekaj podobnega... Verjetno je tako tudi v drugih mestih.

Zakaj se najslabše ulice imenujejo »delavske«, je bilo vprašanje, ki si ga je v svojem komentarju postavil »Mladinski časnik«, ter hkrati ugotovil, da bi moral vzdevek »delavski« za nas pomeniti in predstavljati vse kaj drugega. To je ostanek meščanskega mišljenja, ugotavlja časnik, ki pod »delavski« simbol uvršča rezervat, geto, periferijo...

NIN – 18. decembra 1977

Predsednica občine – sen ali resničnost?

V naši republiki imamo 60 občin. Vsi predsedniki občinskih skupščin so moški. Nobena občina nima predsednice. Tudi vsi predsedniki občinskih izvršnih svetov so moški. Torej lahko rečemo, da imamo le 0,00 odstotka predsednic občinskih skupščin in 0,00 predsednic občinskih izvršnih svetov. Milo rečeno, s tem odstotkom res ne moremo biti zadovoljni! Pa tudi sicer je premalo žensk zastopanih v družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnostih ter v družbenopolitičnih organizacijah.

KOMUNIST – 16. januar 1978

Bogastvo ustvarjalnosti

Franc Šetinc, sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS:

»Pri nas ustvarjamo družbo, v kateri mora imeti vsakdo možnost, da razvije bogastvo svoje ustvarjalnosti in takšne vrednote, ki so vredne človeka – ne glede na narodnost, raso, vero in idejno prepričanje – da se je le pripravljen bojevati za enakopravnost ljudi, proti monopolom in privilegijem. Naš človek je že zdavnaj spoznal, da ne bi imel kaj početi z demokracijo, če ne bi koreninila v pravici in dolžnosti, da sam enakopravno sodočloča o sadovih svojega dela.«

VEČER – 18. januarja 1978

Iz dni ko Mali Požarevec ni bil mali

Poskušali so v Malem Požarevcu ugasiti veliki svobodnjaški plamen. Mučili so, streljali, klali... Da bi prestrašili svobodnjaško vas, so ustrelili 129 rodoljubov iz Banjiškega taborišča.

Ob karavli so obesili krvavi venec zaklanih meščanov... S trupli so želeli preplašiti meščane. Niso uspeli. Se lahko človek ustraši obešenega brata, ustreljenega sina, zaklane matere? Ne, ne more!... Oni so naš ponos, naši spomini in naša obveznost. Tu so zrastle, tukaj bodo tudi ostali. Gledali bodo življenje, ki bo teklo mimo njihovega pristana. Pričakovali in spremljali bodo rekrute in svate... Poslušali bodo smeh in šepetanje po Kosmajskem trgu... Živeli bodo v Malem Požarevcu, v katerem plamtli velika baklja napredka in izgradnje. S svojim delom in s svojim življenjem so jo prižgali, a mi jo bomo vzdrževali in nikoli dovolili, da bi ugasnila.

DUGA. 25. decembra 1977

Nenavadnih sto milijonov

Tovarna čevljev »Ras« iz Novega Sada je pred kratkim pogorela do tal. Osemsto delavcev je ostalo brez dela, več kot štiri tisoč brez kruha in tako naprej; ni si težko predstavljati dimenzij tega tragičnega dogodka.

Mnogi so se angažirali, da bi takšno stanje čim prej odpravili, od republiške vlade do vseh zaposlenih kraljevskega področja, ki bodo z odstopom enodnevnega zaslužka zbrali dve in pol milijardi starih dinarjev... Takoj po požaru je direktni in veliki »Rasov« konkurent, beograjska »Obutev«, izdvojila sto milijonov starih dinarjev – kot svojo pomoč. To pa je solidarnost, ki je nismo navajeni.

NIN – 25. decembra 1977

Borci – resnična politična sila naše skupnosti

Vse to kaže, po besedah Kostje Nadj, predsednika zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, na šesti občinski skupščini ZZB NOV v Novem Sadu, da so borci resnična politična sila naše skupnosti – družbenopolitična

KOSTA NADJ

organizacija, ki je, kot je rekel tudi tovariš Kardelj, na današnji stopnji razvoja naše družbe izredno pomemben steber stabilnosti sistema, ustvarjenega z našo revolucijo.

POLITIKA – 20. januarja 1978